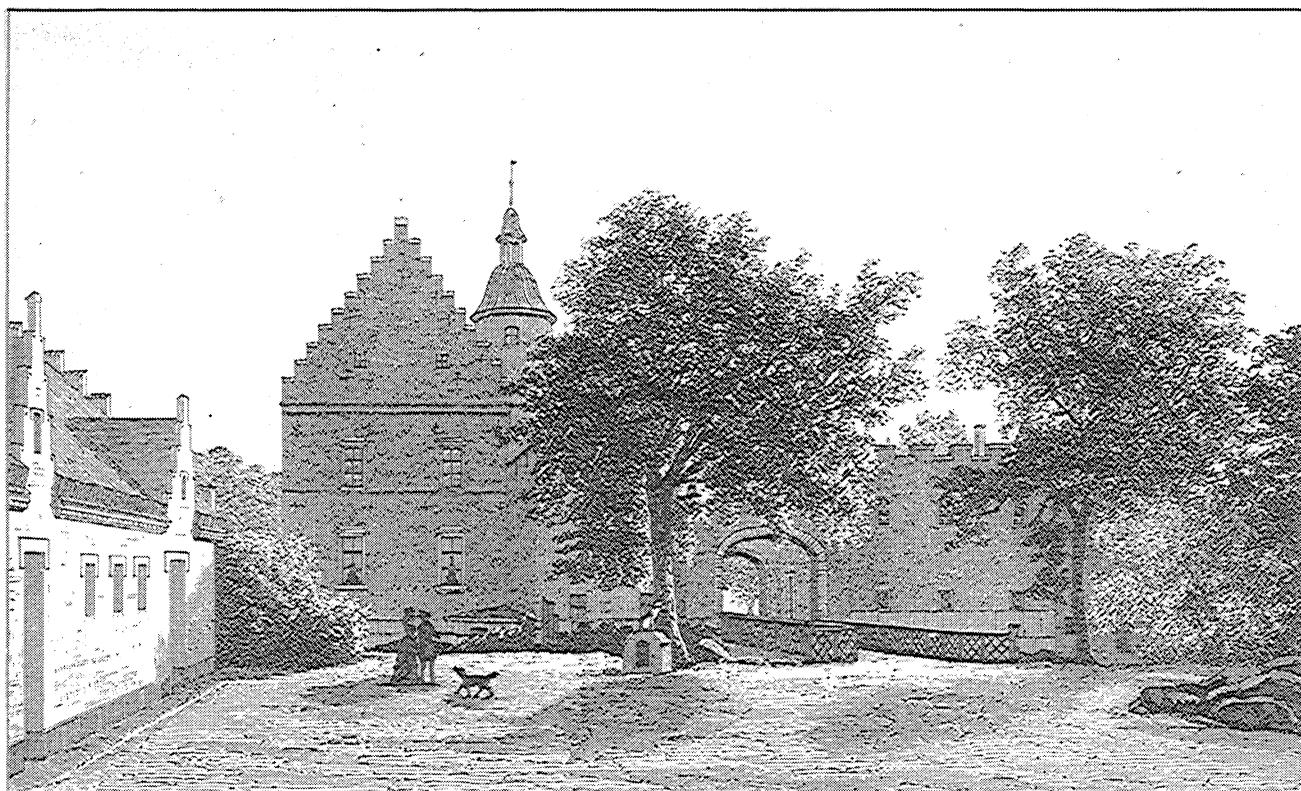

Kulturhistorie

Hovedgårdsregistrering i Fyns Amt

Gudme kommune

Skemaer og kort

1995

Forsidebillede: Broholm

**Hovedgårdsregistrering
i Fyns Amt**

Skemaer og kort

Udgivet af: Fyns Amt
Natur- og vandmiljøafdelingen
Ørbækvej 100, 5220 Odense SØ
Telefon: 66 15 94 00

Kortmateriale:

Udgivet af **Fyns Amt**

Grunmateriale: KMS copyright

Tryk: Fyns Amt
ISBN 87 7343 221 0

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord	side 1
Kommunekort	side 2
Oversigtskort	side 3
Broholm	side 5
Hesselagergård	side 19
Mullerup	side 31
Tiselholt	side 45
Vejstrupgård	side 57

FORORD

Igennem de senere år har Fyns Amt arbejdet med registrering af de kulturhistoriske forhold vedrørende 123 fynske hovedgårde. Amtet er nu nået til at kunne offentliggøre resultaterne. Den foreliggende rapport er den første udgivelse i afrapporteringen af de kulturhistoriske undersøgelser.

Der udgives i alt 25 kommunebaserede skemareporter, som formidler de grundlæggende kildeoplysninger, de vigtigste sammenfatninger samt væsentlige kort. Kun kommuner som rummer flere end 2 hovedgårde har deres egen rapport. Ullerslev er derfor trykt sammen med Nyborg, Nørre Aaaby med Middelfart og Munkebo med Langeskov. Marstal -, Ærøskøbing -, Tommerup - og Vissenbjerg kommuner indgår ikke i afrapporteringen, idet de ikke rummer nogen hovedgårde. Til skemaerne er udarbejdet en særskilt nøgle, og derudover publicerer Fyns Amt en sammenfattende rapport og en planlægningsrapport. Skemaoplysningerne er indsamlet af Odense Universitet/ Kerteminde Museum under ledelse af museumsinspektør, doktor phil. Erland Porsmose.

Det er Fyns Amts håb, at skemamaterialet kan blive til gavn for såvel forskere og lokalhistoriske interesserede, som offentlige administratorer mhp. planlægning. Skemaerne sammenfatter på systematisk måde al rimeligt tilgængelig viden, sat op så oplysningerne bliver sammenlignelige fra hovedgård til hovedgård. Herudover anvendelse et stort fond af detaljerede og svært tilgængelige oplysninger fra Erland Porsmoses private kildeoptegnelser.

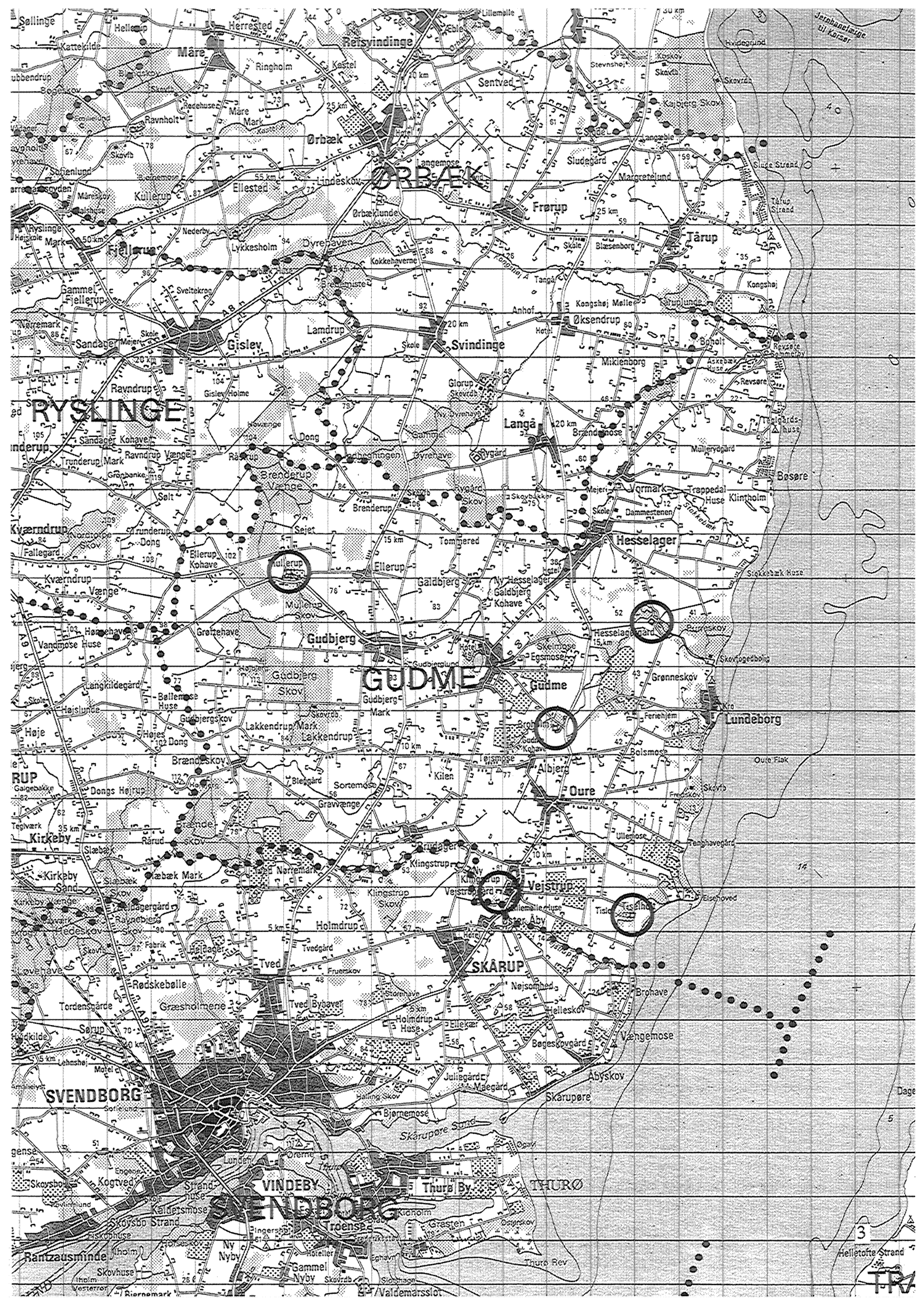
Nøglen forklarer punkt for punkt hvorfra skemaoplysningerne stammer, og hvori (de væsentligste) eventuelle kildekritiske problemer består. Derudover letter nøglen forhåbentligt forståelsen af det til tider ret indforståede fagsprog.

Det skal præciseres, at vurderingerne på skema 6 er udtryk for **en rent kulturhistorisk vurdering**, tilvejebragt på baggrund af skemaer og kort. Den er derfor ikke nødvendigvis udtryk for Fyns Amts endelige opfattelse af bevaringsværdierne og det planlægningsmæssige syn på de fynske hovedgårde.

Erland Porsmose, har udarbejdet den endelige vurdering. Stud.mag. Dorte Nørregaard Madsen og museumsinspektør Ellen Dalsgaard har indsamlet skemaoplysningerne, samt udarbejdet udviklingsbeskrivelser efter 1800.

Gudme Kommune

Orsbæk
RYSLINGE
GUDME
SKÅRUP
SVENDBORG
VINDEBY
THURØ

Other labeled locations include: Søllinge, Herrested, Ryslinge, Orsbæk, Frørup, Tårup, Gislev, Svindinge, Langa, Hesselager, Gudme, Lundeberg, Oure, Vejrstrup, Skårup, Svendborg, Vindeby, Thurø, and Thuro Rev.

Geographical features include: Skårupøse Strand, Skårupøse, and Helletofte Strand.

Distances are marked in kilometers (e.g., 25 km, 30 km, 40 km, 50 km, 60 km, 70 km, 80 km, 90 km, 100 km).

Map symbols include: buildings, roads, railways, and contour lines.

Broholm

Fyns Amt	Herred: Gudme	Kommune: Gudme	Sogn: Gudme
-----------------	-------------------------	--------------------------	-----------------------

Navn: Broholm	Tidligere navn:
-------------------------	------------------------

Bemærkninger:

Broholm er nævnt første gang i 1326 i formen Broholm.
Navnet hentyder til, at Broholm er bygget på to holme forbundet med broer.

Anlægstidspunkt: middelalder	Anlægsform: enestegård (udflyttet fra Gudme?)
-------------------------------------	---

Bemærkninger:

På borgholmens sydlige del er der spor af en bygning fra middelalderen. Denne bygning blev nedrevet i 1642 og den nuværende bygning blev opført.

Ejere: 1326 Absalon Jønsen Ulfeldt 1473 Johan Fikkese 1556 Palle v.Mehlen 1611 Claus Brockenhuus 1641 Otte Skeel 1730 Niels Sehested 1985 Birgitte Sehested Grice	Under stamhuset Broholm 1750-1930
---	--------------------------------------

Historiske tildragelser:

Niels Fr.B.Sehested (død 1882) grundlagde en stor samling af oldtidsfund og byggede et museum til oldtidssagerne. Han startede udgravningerne på Mølle gårdsmarken, hvor der ligger en stor jernaldergravplads. Udgravningerne er fortsat i dette århundrede.

Hannibal Sehested (død 1924) var konservativ politiker og konseilspræsident 1900-01. Det var i den sidste regering inden systemskiftet.

Fyns Amt	Herred: Gudme	Kommune: Gudme	Sogn: Gudme
-----------------	-------------------------	--------------------------	-----------------------

Relikt - vurdering

Reliktvurderingen er foretaget på grundlag af sammenligninger af kort fra omkring år 1800 og år 1880 med nutidige kort og luftfoto	Velbevaret struktur	Delvis bevaret struktur	Opløst struktur	Bemærkninger
<p>Bygninger:</p> <p>Hovedbygningens grundplan er blevet udvidet med en fjerde fløj. Voldgravene er bevaret.</p> <p>Avlsgården er blevet flyttet mod nordøst. Den består af 2 fløje og en mindre bygning mod syd.</p> <p>Møllen er bevaret, men husene er væk.</p> <p>Bebyggelsesgraden er ikke blevet ændret ved nybebyggelse.</p> <p>Andre anlæg:</p> <p>Haveområdet er blevet udvidet med avlsgårdstomten. Der er også sket udvidelse mod nord.</p> <p>Skove og vådområder:</p> <p>Ikke-ager arealer:</p> <p>En del af skovarealerne er bevaret, men engområderne er blevet opdyrket.</p> <p>Særlige relikter:</p> <p>Arkæologiske interesser:</p>	X	X	X	<p>Opført 1642. Ombygget 1839-56. Tårn mod NV fra 1895. Biblioteksbygningen er opført i 1905. Restaureret 1925-26 og 1954.</p> <p>Opført 1953.</p> <p>Have på ca. 25 tdr.l.d. Renoveret i 1940.</p>
<p>Tidspunkt for ændringer:</p> <p>På kortet fra 1887 ses det, at de omtalte ændringer hovedsageligt er sket efter 1887. Der er afmærket en vandmølle umiddelbart sydøst for hovedanlægget. Den eksisterer ikke i dag.</p>				

Fyns Amt	Herred: Gudme	Kommune: Gudme	Sogn: Gudme
-----------------	-------------------------	--------------------------	-----------------------

Hovedgårdstaksten

			1662	1688 ¹⁾	1770 ¹⁾	18 50	18 70 ²⁾	1903 ³⁾	1956	
Tønder hartkorn			72	49	49	57	53	57	55	
Bemærkninger: 1) excl. 4 tdr.htk. skovskyld. 2) excl. 19 tdr.htk. skov 3) excl. 8 tdr.htk. skovskyld.										

Fæstegodset

			1662	1688 ¹⁾	17 70	18 50	18 70	1903		
Tønder hartkorn			549	648	545	418		134		
Bemærkninger: 1) med Arreskovs fæstegods.										

			1662	1688 ¹⁾	17 91	18 50	18	1903		
Antal gårde			54	93	84	85		32		
Heraf i hovedgd. sognet			18	21	23	22		9		
Antal huse				28	45	93		94		
Heraf i hovedgd. sognet				7	11	20		21		
Fæsteenheder ialt				121	129	178		126		
Bemærkninger										

Godsfordelingen

	1662	17 91	18 50				
Antal bebyggelser hvor hovedgården har fæstegods	12	22	19				
Heraf samlinger på min. 3 gårde	5	10	11				
Antal egaliserede samlinger af gårde	3	7	10				

Hoveri

Antal hoveripligtige enheder o. 1770: 43	
Hoveriets omfang pr. gs. gård:	a) pløjedage
	b) spanddage
	c) gangdage
Bemærkninger:	

Fyns Amt	Herred: Gudme	Kommune: Gudme	Sogn: Gudme
----------	------------------	-------------------	----------------

Udviklingsbeskrivelse

a. Indtil cirka 1800:

Broholm synes opstået som enestegård på grænsen mellem Gudme og Oure sogne. Den omtales allerede fra 1326. Navnet hentyder til, at to små holme i en sø i middelalderen, og som nu var borgpladsen. Fra 1345 omtales en mølle til hovedgården. I 1620 udvidedes hovedgården ind i Oure sogn og o.1660 nedlagdes de 2 gårde i Broholm Tange, medens Tange Mølle blev bibeholdt i det udvidede hovedgårds-ejerlav. Omtrent samtidigt lagdes en gård i Gudme under Broholm. Hovedgården nåede herved at niveau på 49 tdr.htk. (1688) foruden 4 tdr. skovskuld. Dette niveau bibeholdtes frem til udvidelsen i 1800-tallet. De lejlighedsvisse udvidelser gav ejerlavet en uhensigtsmæssig splittet form. O.1800 blev der tillige drevet 4½ tdr.htk. bøndergods under hovedgården.

I 1682 var det dyrkede areal på 191 tdr.ld., der dyrkedes i trevangsbrug. Boniteten var under middel, men der var rimelig eng og megen skov til gården. Der var to møller i enemærket. Godset præges af en blandet ressourcensammensætning. Indtil en arvedeling i 1473 var Broholm en del af et større godskompleks, der også omfattede de middelalderlige godser Langholm (Langå sogn) og Tiselholt (Vejstrup sogn). I 1662 bestod tilliggendet af 54 gårde, hvoraf 18 i hovedgårdssognet, desuden var der store besiddelser i nabosognene Hesselager og Oure. I 1791 var bøndergodset øget til 84 gårde, stort set beliggende i de samme områder og kun med en rimelig grad af arrondering. Allerede i 1662 var godsets gårde i Vormark, Hesselager og Albjerg egaliserede. I 1791 var yderligere godset i byerne Gudme og Boholt egaliserede.

I 1749 blev Broholm oprettet som stamhus. Til gården tilkøbtes betydelige tien-

der.
O.1800 oprettedes hospitaler i Gudme og Brudager.

b. Efter cirka 1800:

Broholms hovedgårdsejerlav var o.1800 på 152 ha.¹⁾ Tilliggendet forøgedes betydeligt i løbet af 1800-tallet, og den vestlige del af Broholm mose blev omdannet til eng. O.1905 var hovedgårdens areal på 747 ha, hvoraf de 469 ha var skov, 227 ha var ager og 15 ha var eng. I 1951 afgaves 22 ha af hovedgårdsjorden til staten. I 1985 var arealet faldet til 608 ha, hvoraf de 198 ha var ager og de 368 ha var skov.

Fæstegodset, der hørte til Broholm, var i 1850 faldet til 418 tdr.htk., som var fordelt på 85 gårde og 93 huse. Hovedparten af disse lå dels i hovedgårdssognet, dels i de tilstødende sogne. Resten var beliggende længere væk. I de 11 byer, hvor Broholm ejede 3 gårde eller flere, var hele 10 egaliserede. Frasalget skete gennem hele 1800-tallet og en del af 1900-tallet. I 1930 var der 12 tdr.htk. tilbage. Hoveriet blev afskaffet i 1840. O.1905 drives gården af 9 faste folk, 8 daglejere og polakker om sommeren.

Hovedgårdstaksten steg en del efter arealforøgelsen o.1840, så den i 1850 var oppe på 57 tdr.htk. I 1870 var den faldet igen. Det skyldes sandsynligvis oprettelsen af Tangegården i 1855, hvortil der blev brugt noget af hovedgårdens jord og noget af bøndergodsets. I 1903 var den atter oppe på 57 tdr.htk., hvorefter den faldt en smule. O.1770 var jorden delt op i 6 marker, hvoraf de 4 blev besået årligt. Begtrup bemærker (o.1804), at der hører gode tiender til Broholm. I 1830'erne kom Brændeskovgård avlsgård under hovedgården. I 1855 oprettedes som tidligere nævnt Tangegården. I samme periode blev der opført 2 teglværker, 1 smedie og 1 mølle, hvoraf møllen og det ene teglværk blev drevet direkte under hovedgården. Lundeborg by med havn blev også oprettet af Broholm i 1860'erne. O.1905 var jorden delt i 8 marker, hvoraf de 3 var hhv. brak, kløver og græs. Kvægbesætningen var da på 125 køer og 46 stk. ungkvæg og kalve. Det foregående år var der blevet solgt 95 fedesvin. Det bemærkes i øvrigt om Broholm, at jagten var god. Stamhuset overgik til fri ejendom i 1930 mod betaling af afgift til staten og hensættelse til successorfonden.

1) omfatter kun en del af arealet.

Fyns Amt	Herred: Gudme	Kommune: Gudme	Sogn: Gudme
----------	------------------	-------------------	----------------

Sammenfattende vurdering:

Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse:

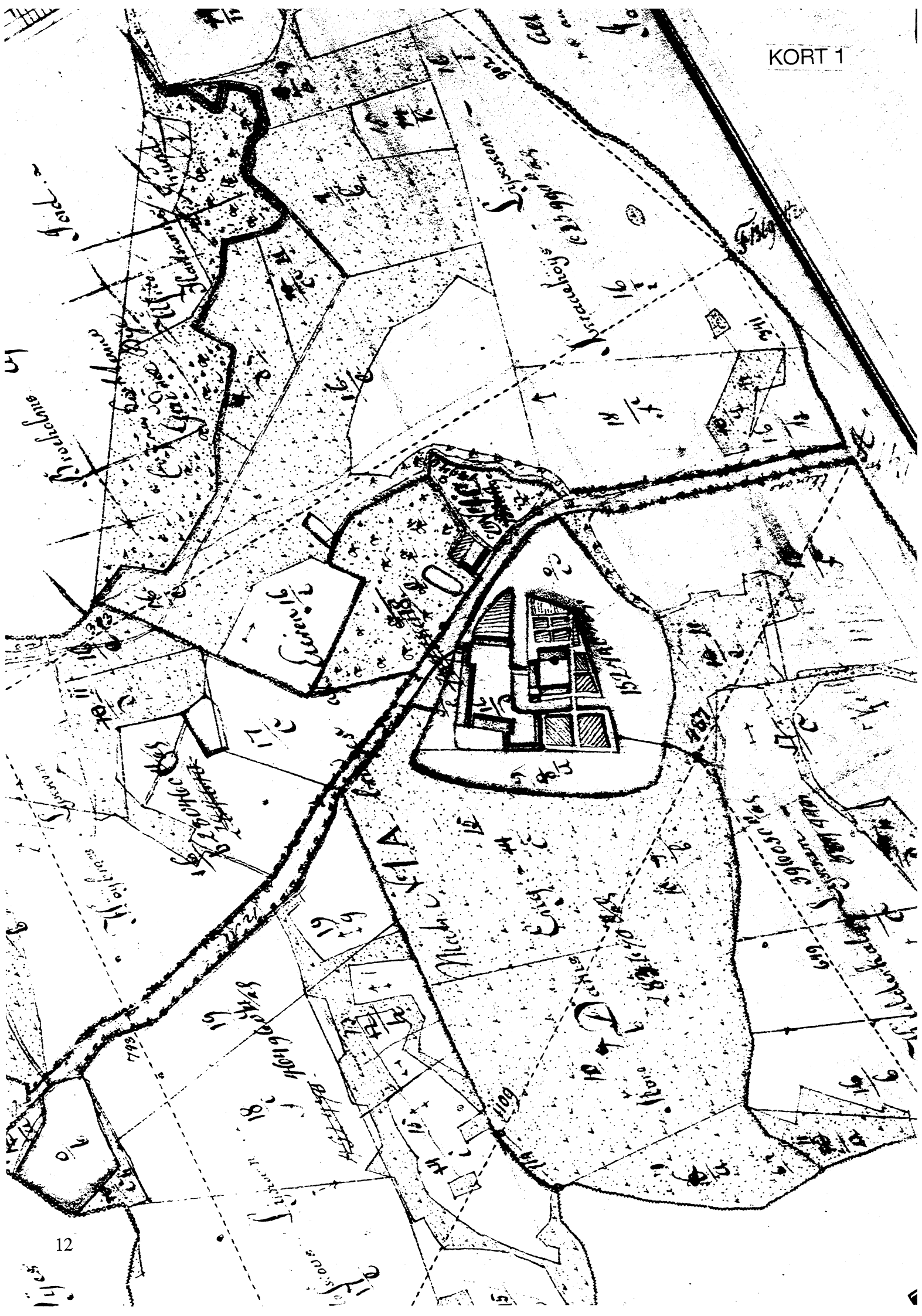
Typologisk vurdering: stor interesse.

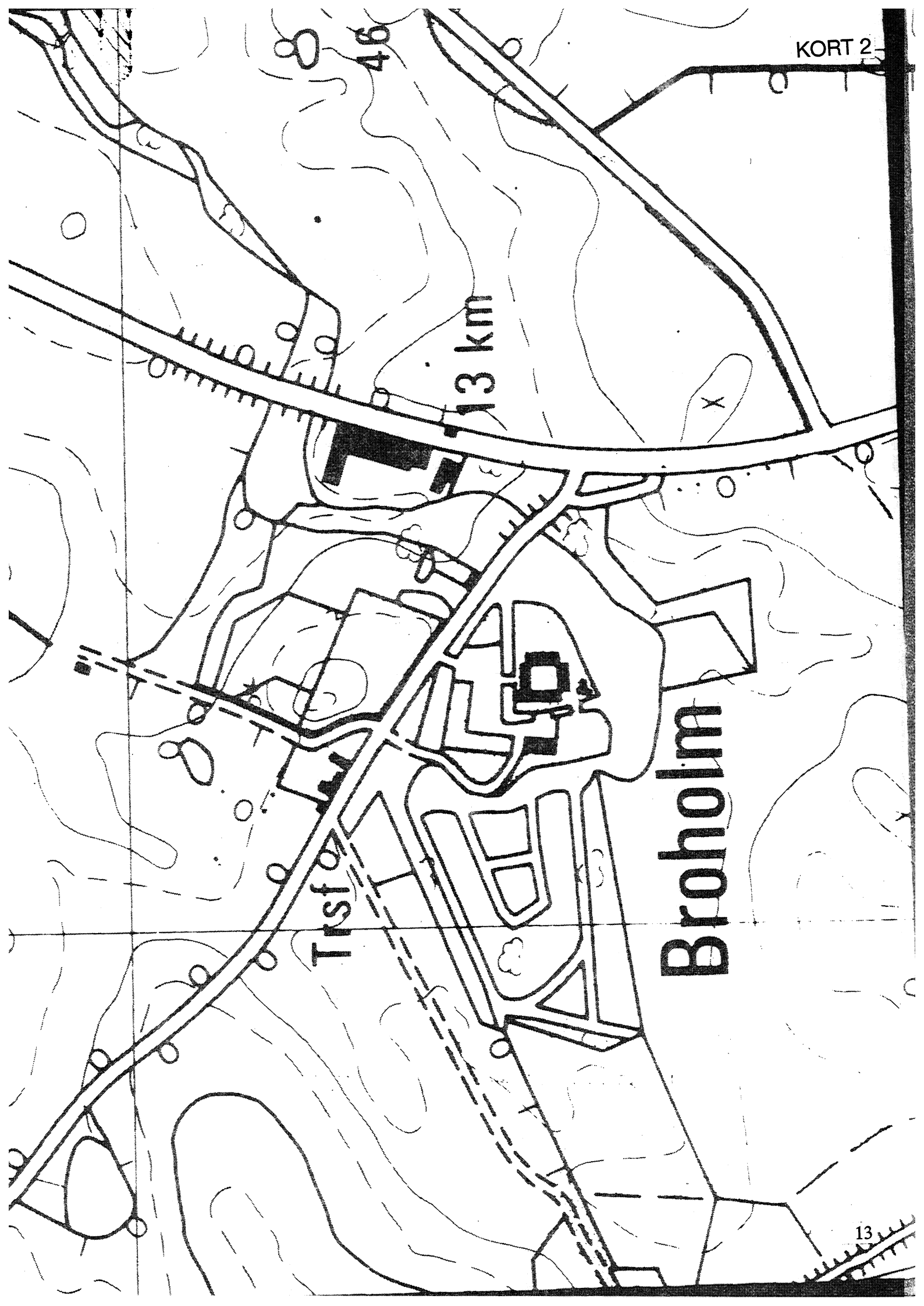
1. Broholm synes anlagt som enestegård på grænsen mellem Oure og Gudme sogne. Den blev allerede en betydelig hovedgård i middelalderen. En række udvidelser i 1600-tallet gav ejerlavet en uhensigtsmæssig og delt form. Hovedgården er orienteret efter eng, og ejerlavets ressourcer vidner om en blandingsøkonomi.
2. Godstilliggendet synes i sjælden grad stabilt og voksede i løbet af 1700-tallet til 80-90 gårde. På grund af konkurrence fra nabohovedgårde opnåedes kun en rimelig grad af arrondering, men efterhånden egaliseredes alle gårdgrupper. Godset oprettedes som stamhus i 1749.
3. 1800-tallet blev en glanstid for hovedgården med talrige aktiviteter, bl.a. teglværker og anlæggelse af Lundeborg havn. Hovedgårdstilliggendet øgedes betydeligt og er endnu intakt bevaret. Frasalget af fæstegodset skete sent og etapevist. Endnu i 1903 var de 32 fæstegårde og 94 fæstehuse tilbage.
4. Broholm har ligget på sin nuværende plads, i hvert fald fra 1300-tallets begyndelse. Der er på borgpladsen påvist rester af et anseligt middelalderligt hus. De nuværende bygninger er opført i 1600-tallet, men noget udvidet og ombygget i 1800-tallet. Avlsgården er nyopført i 1953.

Sammenfattende drejer det sig om en typeren anlægstype med en usædvanlig lang og stabil udviklingshistorie med mange karakteristika.

Relikt-vurdering: stor interesse.

1. Hovedbygningen, der hovedsagelig stammer fra 1600-tallet, er velbevaret. Avlsbygningerne er flyttet og nyopført i 1953. Haveområdet er bevaret.
2. Ejerlavet har bevaret en del af skovarealerne og er ikke præget af nybebyggelse. Møllen er bevaret, ligesom Tange Møllegård og Lundeborg Havn.
3. Særlige relikter: jfr. ovenfor, lille museumsbygning fra 1800-tallet i haven.
4. Arkæologiske interesser: tomten af ladegården er frilagte. Tomten af de to nedlagte Tange gårde.

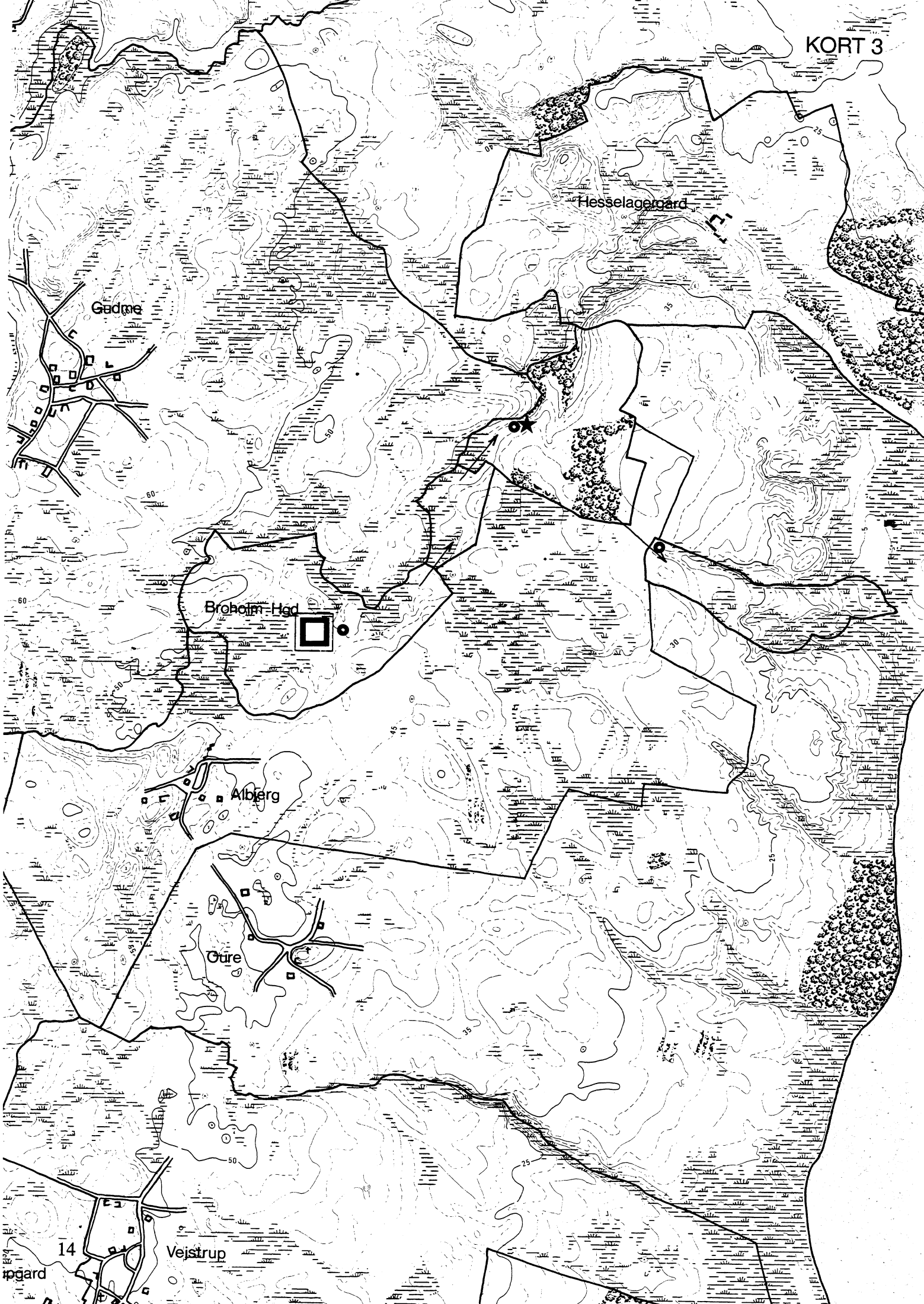

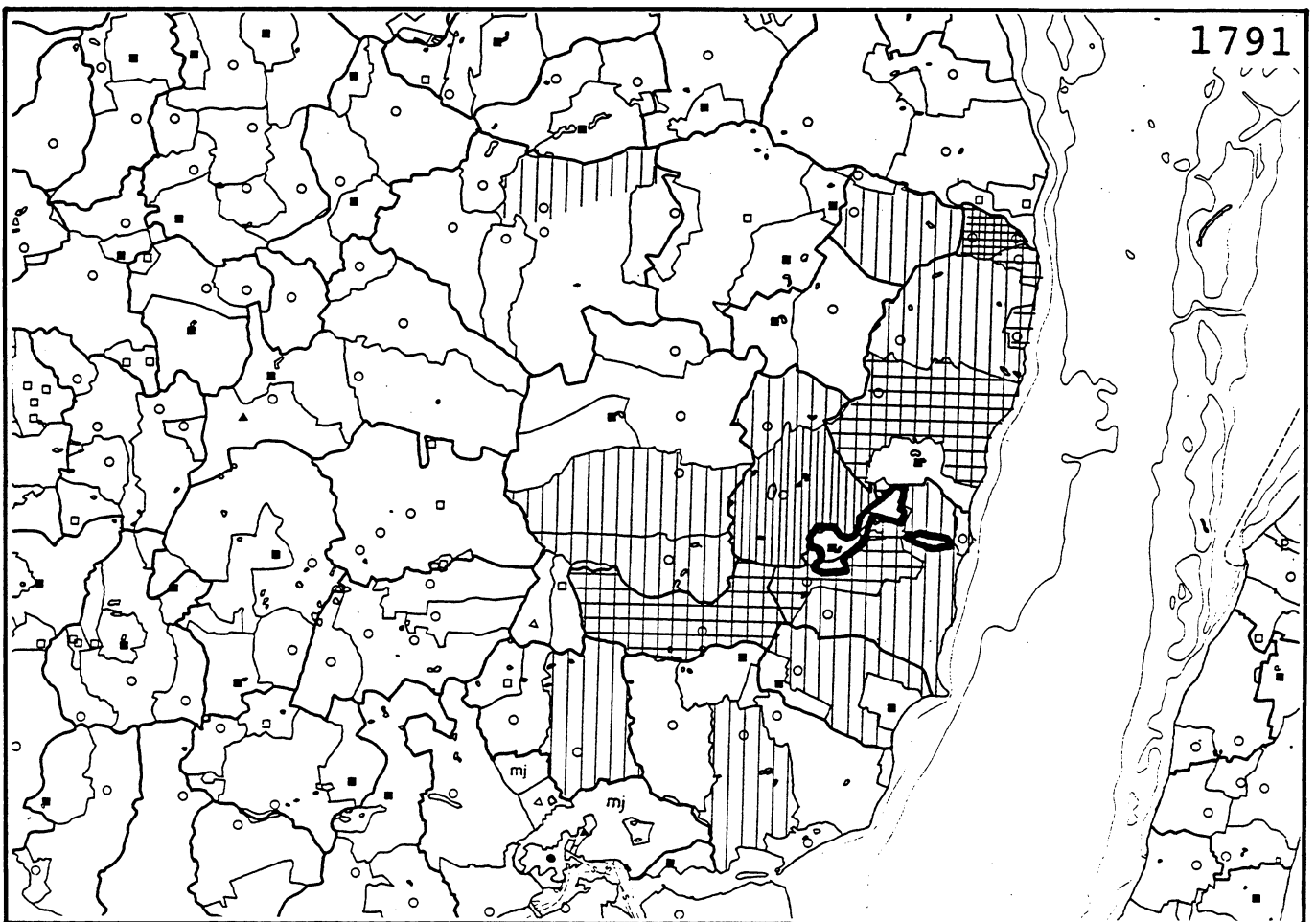
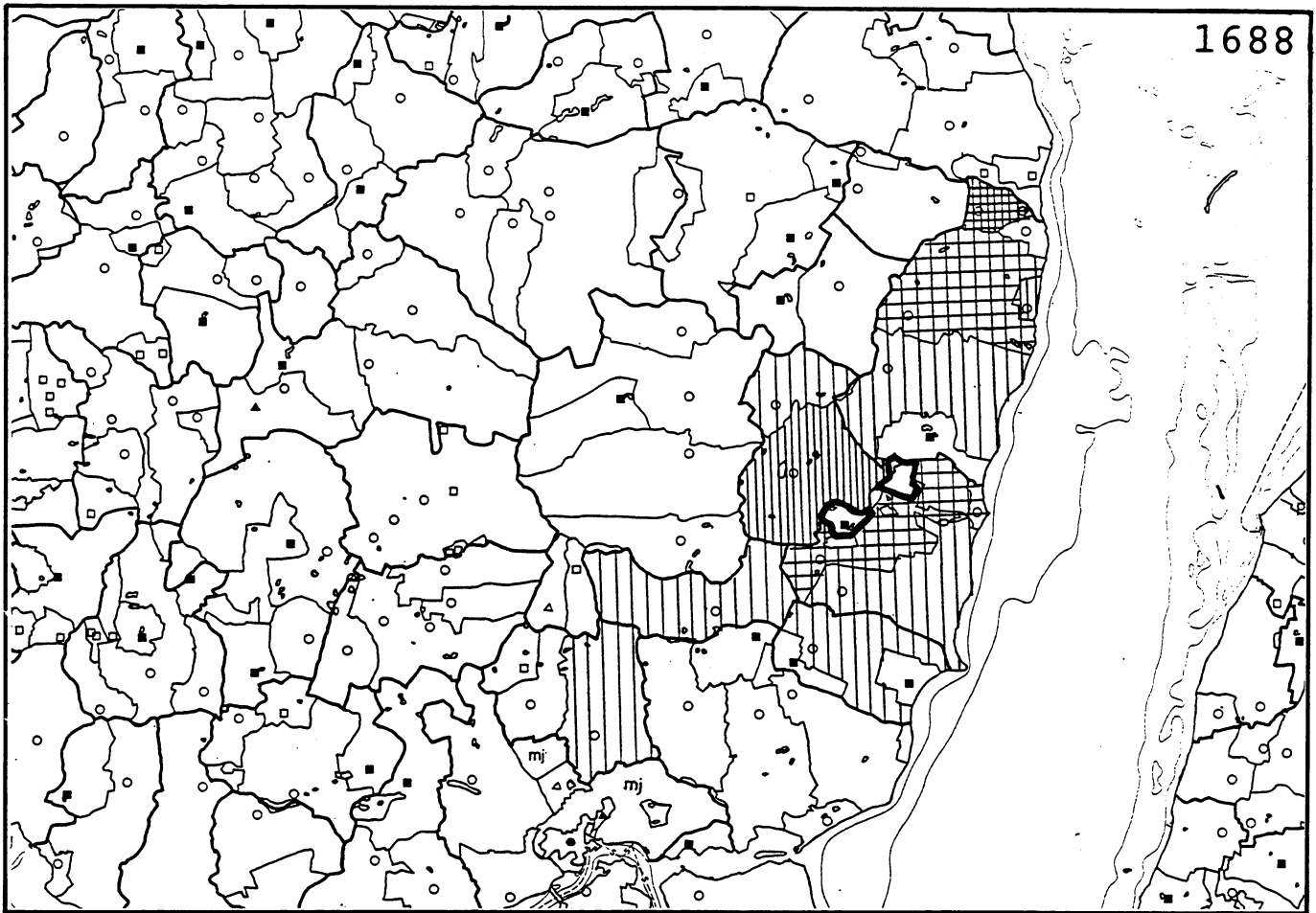
Trsf

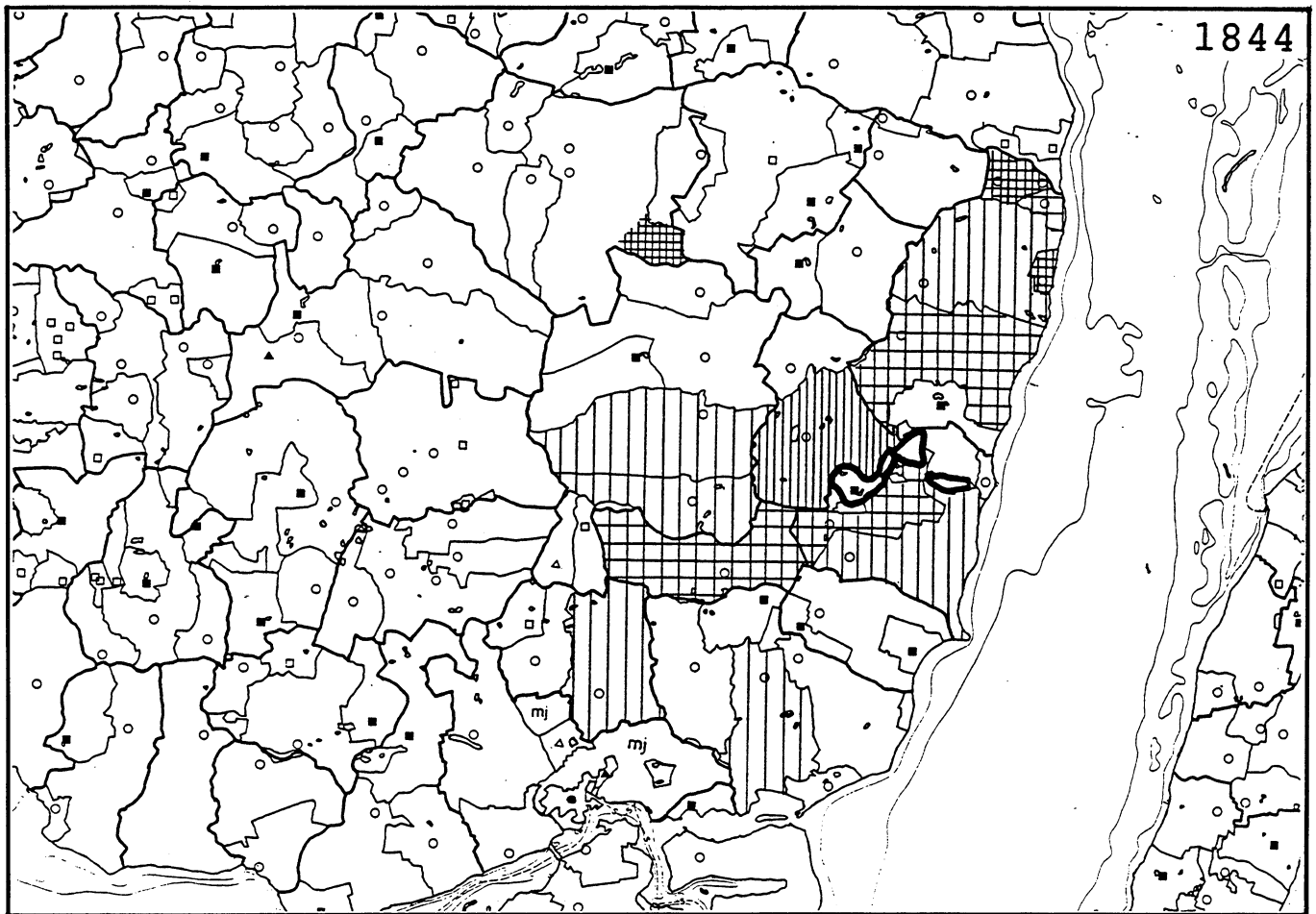
13 km

Broholm

Hesselagergård

Fyns Amt	Herred: Gudme	Kommune: Gudme	Sogn: Hesselager
-----------------	-------------------------	--------------------------	----------------------------

Navn: Hesselagergård	Tidligere navn:
--------------------------------	------------------------

Bemærkninger:

Hesselagergård nævnes første gang i 1529 i formen Hesselagergaard. Hovedgården har navn efter landsbyen Hesselager. Forledet er gl.da. hæsli, der betyder has-selbevoksning. Efterledet er gl.da. ager, der betyder dyrket jord.

Anlægstidspunkt: middelalder	Anlægsform: udflyttet landsbyhovedgård
--	--

Bemærkninger:

Hesselagergård er allerede i middelalderen udflyttet fra landsbyen Hesselager. Den nuværende hovedbygning er opført af Johan Friis 1538-50.

Ejere:

1446 Henrik Friis
1682 Poul Z. Grønnevad
1726 L.Jensen Baggesen
1798 J.Fr.Friis
1802 S.A.Dons
1904 A.Blixen-Finecke
1985 Henrik Blixen-Finecke

Fælles ejer med nabogårdene
Mullerup 1548-71
Ørbaklunde 1585-1610

Under stamhuset Hesselager
1548-1572

Historiske tildragelser:

Johan Friis ejede Hesselagergård fra 1522-70. Han var en af sin tids mest betydningsfulde mænd. Han var medlem af rigsrådet og fra 1532 rigskansler. Han oprettede Danmarks første stamhus.

Fyns Amt	Herred: Gudme	Kommune: Gudme	Sogn: Hesselager
-----------------	-------------------------	--------------------------	----------------------------

Relikt - vurdering

Reliktvurderingen er foretaget på grundlag af sammenligninger af kort fra omkring år 1800 og år 1880 med nutidige kort og luftfoto	Velbevaret struktur	Delvis bevaret struktur	Opløst struktur	Bemærkninger
<p>Bygninger: Hovedbygningen har samme grundplan som før. Voldgravene er blevet fyldt op mod sydvest.</p> <p>Avlsgården ligger i samme område som før. Grundplanen er kun delvis bevaret.</p> <p>Porthuset og huset ved vejen til Oure er bevaret. De øvrige huse er væk. Møllen er bevaret.</p> <p>Bebyggelsesgraden er ikke blevet ændret ved nybebyggelse.</p> <p>Andre anlæg: Haveområdet har næsten samme grundplan som før.</p> <p>Der er bevaret uregelmæssige skel i forbindelse med skov- og vådområderne.</p> <p>Skove og vådområder:</p> <p>Ikke-ager arealer: De fleste skovarealer er bevaret. Der er kun bevaret et enkelt vådområde.</p> <p>Særlige relikter:</p> <p>Arkæologiske interesser:</p>	X	X		<p>Opført 1538 og 1550. Restaureret 1852 og 1951-61.</p> <p>Avlsgården er overvejende fra 1852.</p> <p>Have på ca. 20 tdr.ld. Landskabelig.</p>
<p>Tidspunkt for ændringer:</p> <p>I 1887 er der sket ændringer ved avlsgården. De øvrige ændringer er hovedsageligt sket efter 1887.</p>				

Fyns Amt	Herred: Gudme	Kommune: Gudme	Sogn: Hesselager
-----------------	-------------------------	--------------------------	----------------------------

Hovedgårdstaksten

		1642	1662	1688 ¹⁾	1770 ¹⁾	1848	1870 ¹⁾	1903	1956	
Tønder hartkorn		47½	76	45	45	48	50	52	58	
Bemærkninger: 1) excl. skovskyld på 3 tdr.htk.										

Fæstegodset

			1662	1688	1770	1848	1870	1903		
Tønder hartkorn			382	167	349	345		85		
Bemærkninger:										

	1548 ¹⁾	1642	1662	1688	1766	1848	18	1903		
Antal gårde	o.190	40	40	22	43	45		14		
Heraf i hovedgd. sognet	hele o.80 sognet gårde	39	40	15	34	35		11		
Antal huse		1 ml.+9		7	1	57		21		
Heraf i hovedgd. sognet		1 ml.+8		7	0	47		20		
Fæsteheder ialt				29	44	102		35		
Bemærkninger										

1) incl. Mullerupgård

Godsfordelingen

	1662	1766	1848				
Antal bebyggelser hvor hovedgården har fæstegods	4	5	6				
Heraf samlinger på min. 3 gårde	3	4	4				
Antal egaliserede samlinger af gårde	2	3	4				

Hoveri

Antal hoveripligtige enheder o. 1770:	34
Hoveriets omfang pr. gs. gård:	a) pløjedage
	b) spanddage
	c) gangdage
Bemærkninger:	

Fyns Amt	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Gudme	Gudme	Hesselager

Udviklingsbeskrivelse

a. Indtil cirka 1800:

I 1400-tallet synes Hesselagergård at have været en landsbyhovedgård. Den udflyttedes fra landsbyen, og den nuværende hovedbygning opførtes 1538-50. Formentlig er ejerlavet samtidig blevet udskilt. Som normalt flyttede Hesselagergård ned til eng- og skovstrækninger og fik adgang til kysten. Muligvis er ejerlavet blevet udvidet o.1650. Fra 1688 til 1800-tallet var ejerlavet stabilt på 45 tdr. htk. foruden 3 tdr. skovskyld og 5 tdr. mølleskyld. I 1682 var det dyrkede areal på 155 tdr.ld., der dyrkedes i tvangsbrug. Boniteten var under middel, men til gengæld var der god eng, skov og græs til hovedgården. Besætningen var da på 40 malkekøer og 10 ungnød. Til godset hørte 1548 tre møller i hovedgårdssognet. Et teglværk i Lundeborg omtales 1642. Hesselagergård har karakter af en kystskov gård.

Kansler Johan Friis (d.1570), der byggede den nuværende hovedbygning, samlede inden 1544 hele sognet som et frit enemærke til hovedgården med birkeret og jus patronatus til kirken. Han egaliserede landsbyerne i sognet og fik 1548 det enorme gods, der incl. Mullerupgård nærmede sig 200 gårde, oprettet til landets første stamhus, men bestemmelsen blev omstødt efter hans død, og godset splittet. Godstilliggendet stabiliserede sig herefter o. 40 gårde, dog afbrudt af et lavpunkt på 22 gårde i 1688. Fra at være en af landets fornemste ejendomme reduceredes Hesselagergård til en middelstor ejendom. I 1664 blev Vormarkgård solgt fra og snart efter genoprettet som hovedgård. Den blev tilbagekøbt i 1764 og delt i 3 bøndergårde. Godset forblev velarronderet omkring Hesselagergård og egaliseret lige fra 1500-tallet. Nye egaliseringer foretoges i forbindelse med udskiftningen. Hesselager birk opretholdtes til 1828. O.1600 indrettedes skole i Hesselager kirkelade. Kirken ombyggedes 2 gange i 1500-tallet på hovedgårdens foranledning. Et hospital fandtes i Hesselager 1597.

b. Efter cirka 1800:

Hesselagergård hovedgårdsejerlav var o.1800 på 286 ha. O.1905 hørte der 489 ha til hovedgården. De var fordelt på 166 ha skov og 323 ha ager. I 1985 var arealet faldet en smule til 452 ha. Skovarealet er desuden blevet udvidet en del på bekostning af agerarealet.

Fæstegodset var i 1848 på hele 345 tdr.htk., fordelt på 45 gårde og 57 huse. Det var både velreguleret og velarronderet. Hovedparten lå i hovedgårdssognet, mens resten lå i de tilstødende Gudme og Oure sogne. Det var kun fordelt på 6 byer, hvoraf Hesselager ejede 3 eller flere gårde i de 4. Alle fire var egaliserede. Frasalget af fæstegods skete først efter 1848. I 1903 var der endnu 85 tdr.htk. tilbage. En del af frasalget skete i første omgang som arvefæstegods, denne del opgøres o.1905 til 179 tdr.htk.

Hovedgårdstaksten stiger jævnt mellem 1770 og 1956, hvor den var oppe på 58 tdr.htk. O.1770 var jorden delt i 6 marker, hvoraf de tre blev besået årligt. I 1802 blev Hesselagergård solgt med en besætning på 80 køer, 3 tyre og 20 får. Begtrup oplyser (o.1804), at der hører en god skov, godt fiskeri, birkeret og tiender til Hesselagergård. Den drives ved hoveri, og der er en mængde husmænd med jord i sognet. O.1905 var jorden delt op i 8 marker. Kvægbesætningen bestod af 136 køer og 70 stk. ungvæg og kalve. Det bemærkes i øvrigt, at jagten var god på fasaner, harer og råvildt. Der hørte 59 tdr.htk. konge- og kirketiender til gården. O.1905 havde Hesselagergård 3 avlsgårde (Strandgården, Vormark Mølle og Hvemosegård) på i alt 166 ha. I 1985 ejedes Strandgården på 101 ha stadig af Hesselagergård.

Fyns Amt	Herred: Gudme	Kommune: Gudme	Sogn: Hesselager
-----------------	-------------------------	--------------------------	----------------------------

Sammenfattende vurdering:

Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse:

Typologisk vurdering: særlig interesse.

1. Hesselagergård er anlagt som en udflyttet landsbyhovedgård i senmiddelalderen, samtidigt udskiftedes et enemærke, og godset synes kun moderat udvidet siden. Godset er centralplaceret i sit ejerlav og har engorientering. Af karakter er Hesselagergård en kystskovgård med bl.a. fiskeri og teglværksaktiviteter i 1500-1600-tallet.
 2. Godset opbyggedes under kansler Johan Friis (d.1570) til et af landets fremmeste med et tilliggende gods på nærved 200 gårde, heriblandt hele hovedgårdssognet (ca. 80 gårde) med birkeret og jus patronatus. Godset blev landets første stamhus, men bestemmelsen blev omstødt. Siden reduceredes godset til en stabil, middelstor besiddelse.
 3. Hovedgårdsejerlavet udvidedes i 1800-tallet, og det er endnu stort set intakt bevaret. Fæstegodset afvikledes hovedsageligt i anden halvdel af 1800-tallet, i første omgang noget til arvefæste.
 4. Den nuværende hovedbygning er opført i 1500-tallet og regnes for en af landets smukkeste og mest interessante herregårde. Avlsgården er overvejende fra 1852.
- Samlet drejer det sig om en typeren anlægstype med mange enestående udviklingskarakteristika.

Relikt-vurdering: stor interesse.

1. Hovedbygningen fra 1500-tallet er velbevaret. Voldgravene er dog delvis opfyldt. Avlsgården har delvis bevaret struktur. Bygningerne er overvejende fra 1852. Haveanlægget er bevaret.
2. Ejerlavet har bevaret en del skel og de fleste skovområder. Området præges ikke af nybebyggelse.
3. Særlige relikter: porthuset og møllen er bevaret.
4. Arkæologiske interesser: -

Dimensjoner
5014200 Allen

Sjæen
Sjæen

6547700 Allen

Holle
Hobner

5555600 Allen

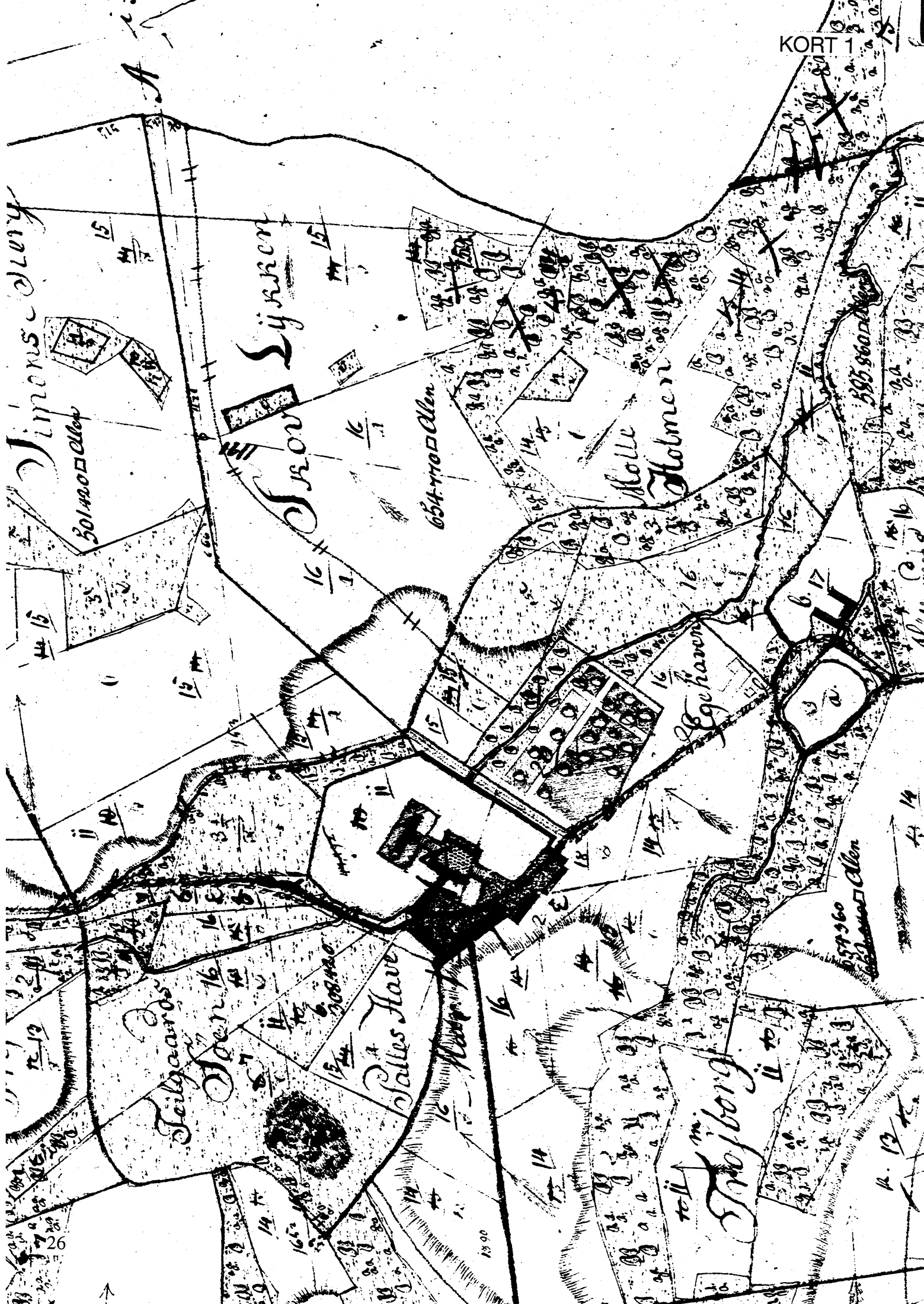
Egehaugen 16

Tøjgaard
Døen 16

Salles Have

11 m.
Tøjborg

6549600 Allen

Alar

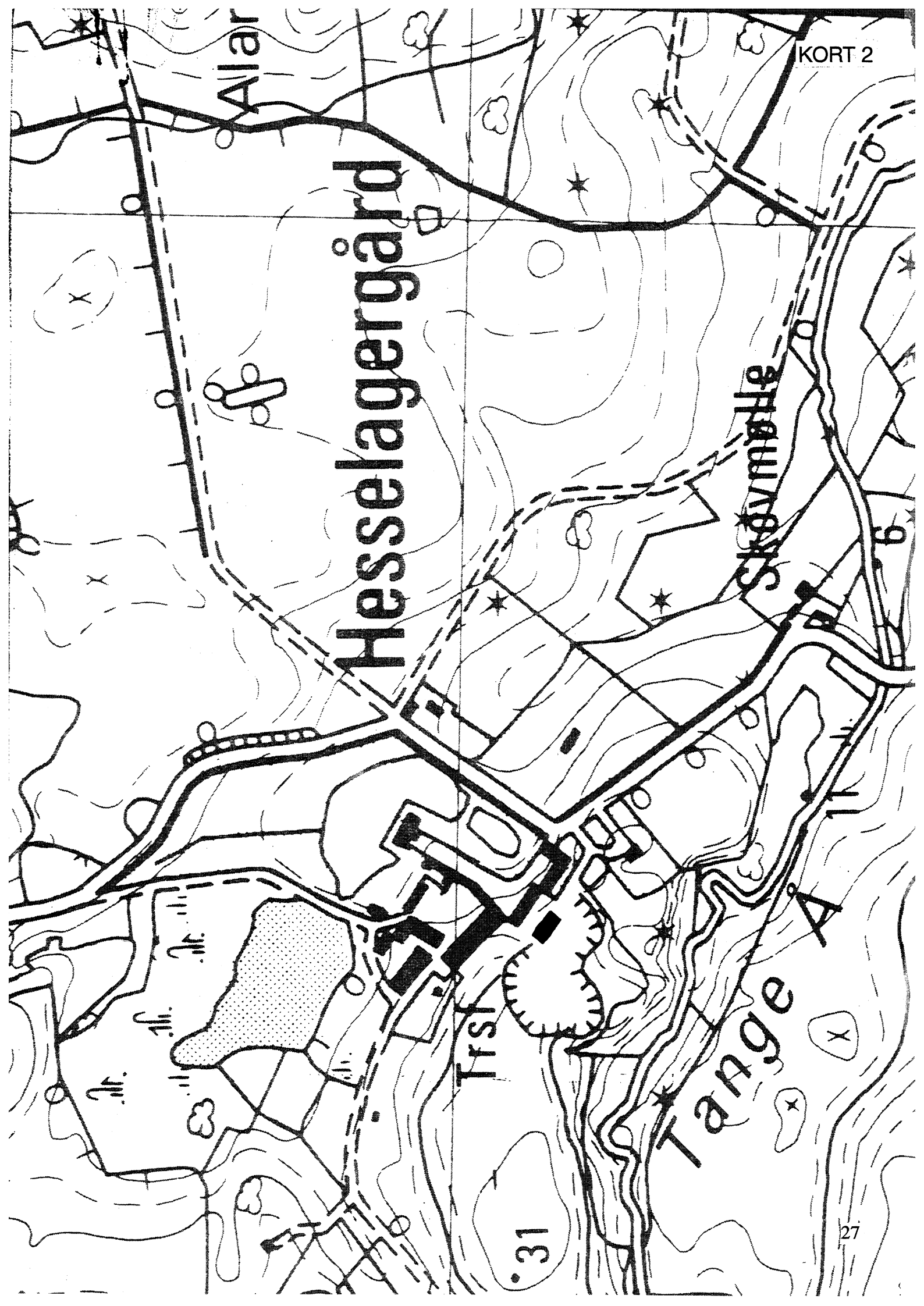
Hesselagergård

Skovmølle

Trst

Lange A

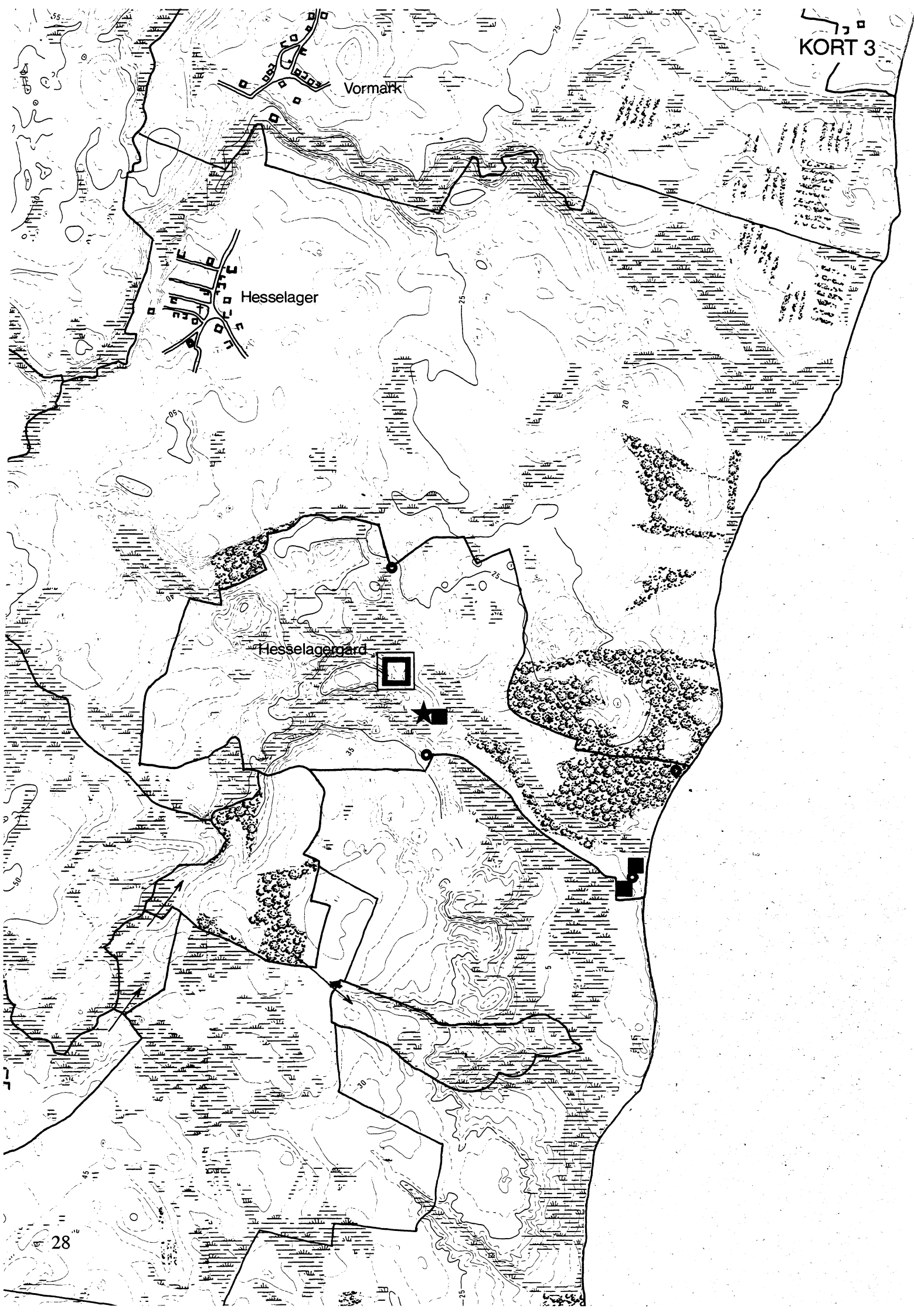
31

Vormark

Hesselager

Hesselagergård

KORT 4

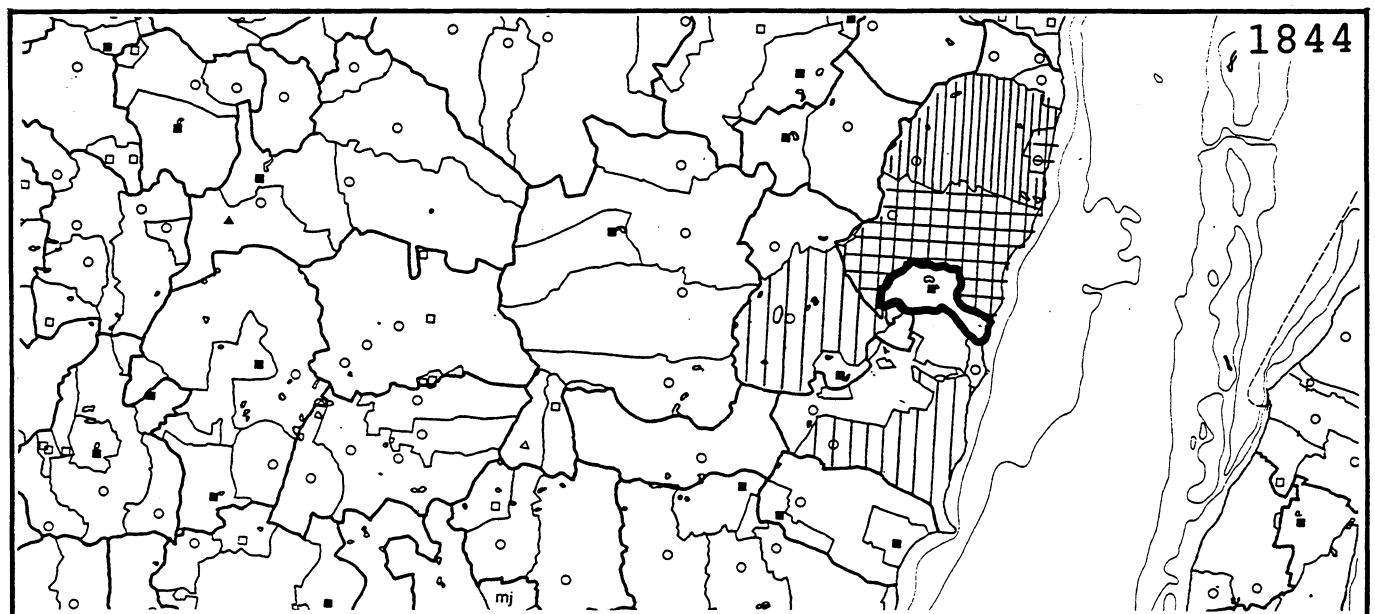
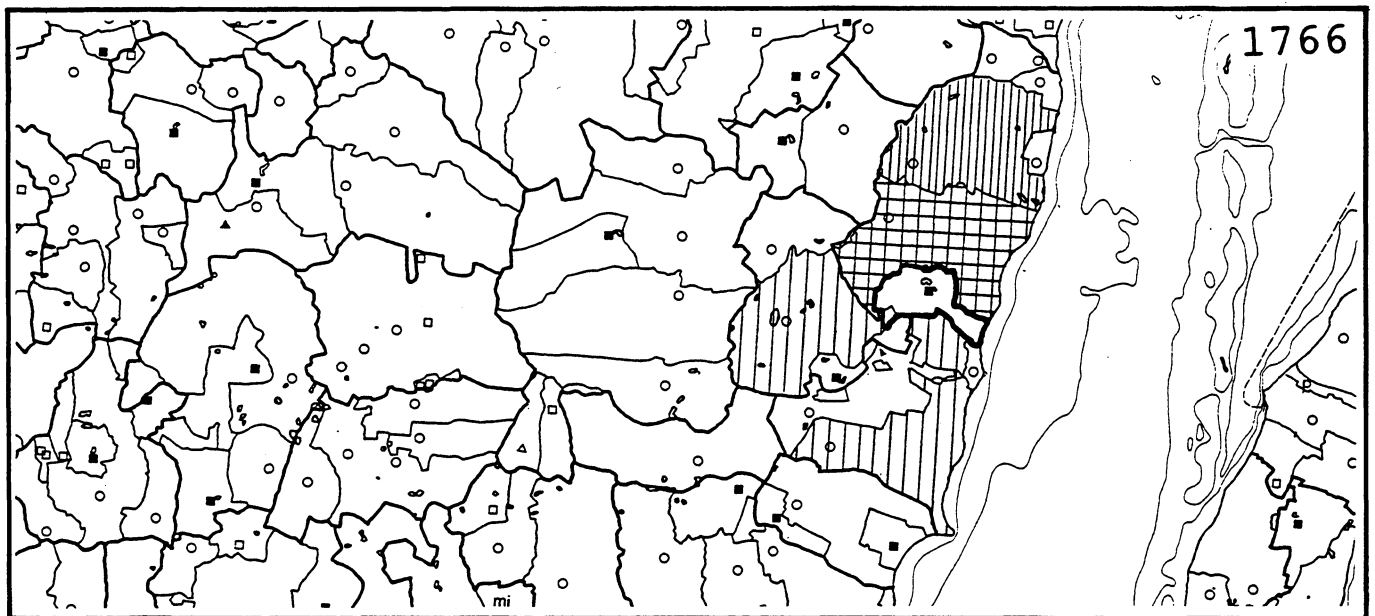
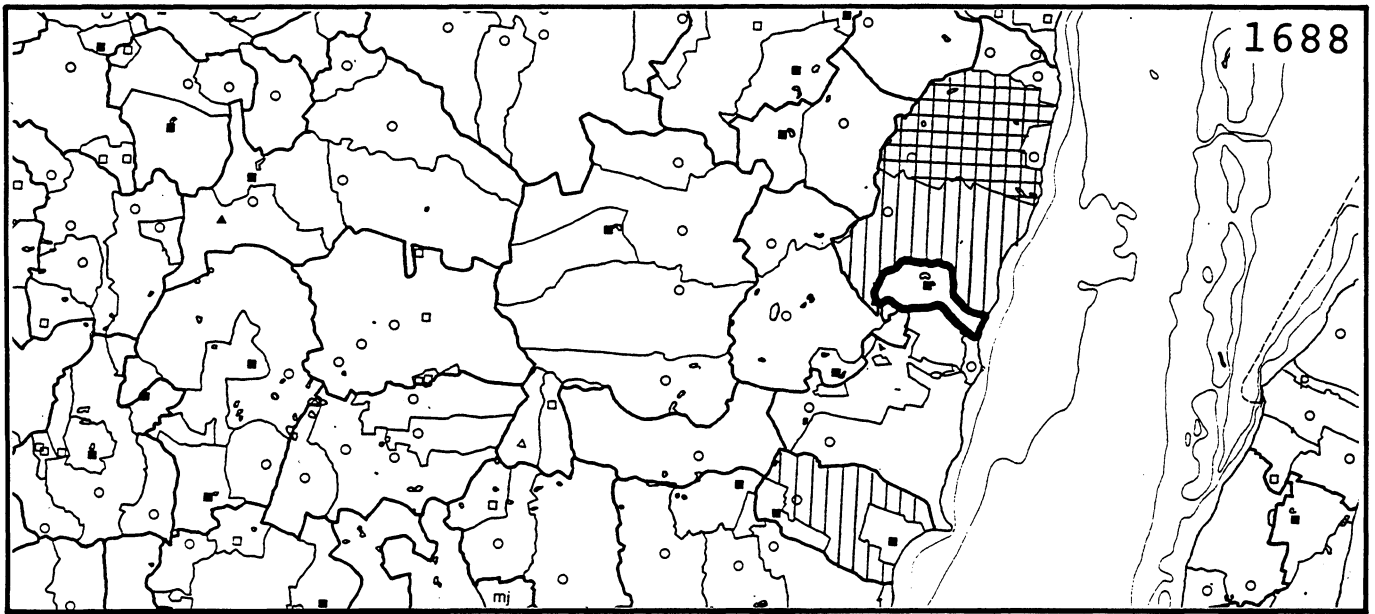
Vormark

Hesselager

Ny Hesselager

Hesselagergård

Lundeberg

Mullerup

Fyns Amt	Herred: Gudme	Kommune: Gudme	Sogn: Gudbjerg
-----------------	-------------------------	--------------------------	--------------------------

Navn: Mullerup	Tidligere navn:
--------------------------	------------------------

Bemærkninger:

Mullerup er nævnt første gang ca. 1470 i formen Mulderup. Forledet er gl.da. muld, der betyder muld. Efterledet er thorp, der betyder udflytterbebyggelse.

Anlægstidspunkt: middelalder	Anlægsform: oprindelig landsby
--	--

Bemærkninger:

Mullerup omtales allerede i 1400-tallet som sædegård. Den har oprindelig ligget i den lille landsby Mullerup, der var udparcelleret af Ellerups ejerlav. Landsbyen Mullerup, Store og Lille Popholt blev i 1600-tallet lagt under hovedgården.

Ejere:

Claus Eriksen Bjørn	Fælles ejer med nabogårdene
1477 Palle Andersen Ulfeldt	Glorup, Rygård og Anhof
ca.1530 Peder Lykke	1815-1882.
ca.1548 Johan Friis	
1575 Jacob Huitfeldt	
1602 Knud Akselsen Gyldenstjerne	
1636 Mogens Sehested	
1683 C.L.Krarup	Under stamhuset Hesselager
1700 Anders J.Skeel	1548-71
1815 G.Moltke(-Huitfeldt)	
1882 C.D.A.Hansen	
1958 E.Bernhoft	
1985 Ulrik Bernhoft	

Historiske tildragelser:

Mullerup blev indlemmet i stamhuset Hesselager i 1548. Det var det første stamhus i Danmark. Mogens Sehested, der ejede hovedgården fra 1636, ledsagede Christian IV til Wismar og blev såret i træfningen dér i 1629.

Fyns Amt	Herred: Gudme	Kommune: Gudme	Sogn: Gudbjerg
-----------------	-------------------------	--------------------------	--------------------------

Relikt - vurdering

Reliktvurderingen er foretaget på grundlag af sammenligninger af kort fra omkring år 1800 og år 1880 med nutidige kort og luftfoto	Velbevaret struktur	Delvis bevaret struktur	Opløst struktur	Bemærkninger
<p>Bygninger: Hovedbygningen ligger på samme sted, men består i dag kun af et enkelt nord-sydgående bygning. Voldgravene er bevaret, men reguleret en del.</p> <p>Avlsgården ligger i samme område, men grundplanen er fuldstændigt ændret. Den består i dag af et 4-fløjet anlæg med en del spredtliggende bygninger tilknyttet.</p> <p>Huset og gården ligger der stadig. Teglværket er væk.</p> <p>Bebyggelsesgraden er ikke ændret meget ved nybebyggelse. Der er dog kommet en enkelt gård til mod sydvest.</p> <p>Andre anlæg:</p> <p>Haveområdet har næsten samme grundplan som før.</p> <p>Der er bevaret uregelmæssige gærder/hegn mod sydvest og ved skovarealerne.</p> <p>Skove og vådområder:</p> <p>Ikke-ager arealer: En stor del af skovarealerne er bevaret. Området Skrams Vænge er blevet udvidet en del. Vådområderne er forsvundet.</p> <p>Særlige relikter:</p> <p>I Mullerup skov er der bevaret 4 voldsteder. I Skrams Vænge et enkelt.</p> <p>Arkæologiske interesser:</p>		X		Opført 1884-87.
			X	Opført 1890 og senere.
	X	X		
	X			Have på ca. 15 tdr.l.d. Lindealleer. 4 broer. Mindeskulptur. Iskælder.
		X		
		X		
<p>Tidspunkt for ændringer:</p> <p>Ændringerne i ejerlavet er overvejende sket før 1887. Avlsgården er dog først blevet afgørende ændret efter dette tidspunkt.</p>				

Fyns Amt	Herred: Gudme	Kommune: Gudme	Sogn: Gudbjerg
-----------------	-------------------------	--------------------------	--------------------------

Hovedgårdstaksten

		1548	1662	1688	1770 ¹⁾	1848 ¹⁾	1870 ²⁾	1903 ²⁾	1956	
Tønder hørtkorn		12	55 ³⁾	39	38	49	47	48	47	
Bemærkninger: 1) excl. skovskyld på 14 tdr.htk. 2) excl. 17 tdr.htk. skovskyld. 3) foruden skove										

Fæstegodset

			1662	1688	1770	1848	18 66	1903		
Tønder hørtkorn			467	163	295	310	359	132		
Bemærkninger:										

	1477	1548	1662	1688	1767	18 48	18 66	1903		
Antal gårde	10	27	55	33	62	48	54	27		
Heraf i hovedgd. sognet	10	27	51	31	52	48	54	27		
Antal huse				8	28	57	?	36		
Heraf i hovedgd. sognet				8	26	57	?	36		
Fæsteenheder ialt				41	90	105	?	63		
Bemærkninger										

Godsfordelingen

	1662	17 67	1848				
Antal bebyggelser hvor hovedgården har fæstegods	6	10	3				
Heraf samlinger på min. 3 gårde	3	4	3				
Antal egaliserede samlinger af gårde	1	3	3				

Hoveri

Antal hoveripligtige enheder o. 1770: 47	
Hoveriets omfang pr. gs. gård:	a) pløjedage
	b) spandage
	c) gangdage
Bemærkninger:	

Fyns Amt	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Gudme	Gudme	Gudbjerg

Udviklingsbeskrivelse

a. Indtil cirka 1800:

Mullerupgård er opstået som landsbyhovedgård i udflytterbyen Mullerup i middelalderen. Endnu en lille hovedgård (?) Popholtegård lå som umiddelbar nabo til Mullerup. Den fulgte allerede i 1477 Mullerup. Formentlig har de to hovedgårde i middelalderens løb afsat de 5 voldsteder, der findes i ejerlavet. Traditionen knytter dog navnet Knudstrup til det ene. I 1548 var Mullerup hovedgård (12 tdr.htk.) beboet af en bonde. Hovedgården hørte da under stamhuset Hesselager, og det oplyses i 1557, at Mullerup-Popholt fang er et frit enemærke med i alt 5 gårde, nemlig foruden hovedgården Mullerup (12 tdr.), 2 gårde i Mullerup med i alt 18 tdr.htk. (den ene benævnes Teglgården), St. og Lille Popholt med i alt 18 tdr.htk. Desuden nævnes et møllested. Allerede i 1477 omtales mølle og tegllade. Formentlig o.1600 nedlagdes de øvrige 4 enheder, og Mullerup nåede et htk. på 55 tdr. i 1662 (foruden skove). Hovedgårdsejerlavet synes herefter ikke udvidet før i 1800-tallet. Boniteten var i 1682 forholdsvis dårlig. Det dyrkede areal var på 116 tdr.ld., der dyrkedes i trevangsbrug. Til gengæld var der god eng og græs og rigeligt med skov til hovedgården, der klart har karakter af skovgård. I 1632 blev svins olden vurderingen nedsat fra 2826 til 1000 svin, men selv herefter takseredes Mullerup i 1688 for en skovskuld på 14 tdr.htk. I 1774 hedder det, at "Agerjorden er ikke den bedste, men græs og hø desto overflødige så og skoven en af de herligste i amtet." Godstilliggendet var i 1477 på beskedne 10 gårde. Under stamhuset Hesselager lå i 1548 27 gårde alene i hovedgårdssognet. Efter adskillelse fra Hesselager i 1571 opbyggedes godset yderligere. I 1642 mageskiftedes fra kronen 7 gårde og 4 huse i Ellerup, i 1654 yderligere 8 gårde og 4 huse i Gudbjerg. I 1662 besad godset herefter 55 gårde, hvoraf 51 i hovedgårdssognet. Efter en splittelsesperiode erhvervedes i 1718-19 i alt 14 gårde, hvoraf 13 i hovedgårdssognet. I 1767 var godsæt herafter på 62 gårde, hvoraf 52 i hovedgårdssognet. Det store godstilliggende var smukt arronderet, allerede før 1662 var Lakkendrup egaliseret, og i 1767 var såvel Ellerup, Gudbjerg som Lakkendrup stramt egaliseret. *)

b. Efter cirka 1800:

Mullerup hovedgårdsejerlav var o.1800 på 443 ha. O.1905 var hovedgårdens areal på 790 ha. Det fremgår ikke klart af kilden, om Mullerup Skovgård er regnet med her, den blev drevet direkte under Mullerup på dette tidspunkt. Arealet var fordelt på 431 ha skov, 314 ha ager, 32 ha eng og 12 ha diverse. I 1932 blev skovarealet formindsket ved salg af Gudbjerg Skov, Lakkendrup Skov og Ellerup Hestehave. I 1985 er arealet nede på 630 ha. Fæstegodset var ret stort. I 1848 beløb det sig til 310 tdr.htk., fordelt på 48 gårde og 57 huse. Fæstegodset var velreguleret og velarronderet. Det var samlet i samme sogn som hovedgården, og gårdene i de tre byer var egaliserede. Fæstegodset voksede endda en smule mellem 1848 og 1866. Frasalget af hovedparten af godset skete under C.D.A.Hansen, der ejede Mullerup fra 1882. I 1903 var der knap 1/3 tilbage. Hovedgårdstaksten stiger kraftigt mellem 1770 og 1848, hvor den var på 49 tdr.htk. Herefter er den næsten stabil op til 1956. O.1770 var jorden delt op i 7 marker, hvoraf de 3 blev besået årligt. Begtrup oplyser (o.1804), at Mullerup anses for at være den næstbedste skovgård på Fyn. O.1905 var jorden delt op i 8 marker, hvoraf de to var hhv.brak, kløver/græs. Hertil kom mindre områder med dårligere jord, som blev dyrket med en anden rotation. Kvægbesætningen bestod da af 170 køer og 80 stk. ungvæg og kalve. Det foregående år var der blevet solgt 225 fedesvin. La Cour (o.1905) oplyser tillige, at skoven var i en rimelig god forfatning, og at der lå et savværk ved hovedgården. Der havde tidligere været en brillant jagt på Mullerup, men kun fasanjagten var endnu god. Hovedgården havde også indtægter fra konge- og kirketiender, der o.1905 beløb sig til 64 tdr.htk.

*) I 1500-tallet indgik Mullerup i stamhuset Hesselager. Fra 1797 udgjorde Mullerup selv et stamhus. I 1647 erhvervedes Gudbjerg kirke. I 1700-tallet stiftede godset skoler i Ellerup og Gudbjerg. Et teglværk omtales allerede i 1400-tallet. Det fandtes endnu på udskiftningstiden.

Fyns Amt	Herred: Gudme	Kommune: Gudme	Sogn: Gudbjerg
-----------------	-------------------------	--------------------------	--------------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse: **Typologisk vurdering:** stor interesse.

1. Mullerup er opstået i middelalderen som en landsbyhovedgård. O.1600 nedlagdes de resterende gårde i landsbyen samt en lille nabohovedgård Popholt. Ejerlavet udvidedes herefter ikke yderligere før 1800. Mullerup er randplaceret i sit ejerlav og har engorientering. Ejerlavet er præget af skov, og Mullerup er en udpræget skovgård. Til gården hørte fra 1400-tallet en mølle og et teglværk.
2. Godstilliggendet nåede allerede i 1500-tallet et betydeligt niveau. I 1600-1700-tallet bestod det af 50-60 gårde særdeles godt arronderet og efterhånden overalt egaliseret.
Godset indgik i danmarkshistoriens første stamhus Hesselager fra 1548-71. Sidst i 1700-tallet blev Mullerup selv et stamhus. Til godset lå Gudbjerg kirke. Der oprettedes skoler i to af sognets landsbyer i 1700-tallet.
3. Hovedgårdsejerlavet udvidedes i 1800-tallet og er endnu stort set intakt bevaret. Fæstegodset frasolgtes så sent som o.1900.
4. Det nuværende bygningskomplekt stammer fra 1800-tallets sidste årtier.

Sammenfattende drejer det sig om en typeren anlægstype med mange udviklingsmæssige karakteristika og en velbevaret struktur.

Relikt-vurdering: stor interesse..

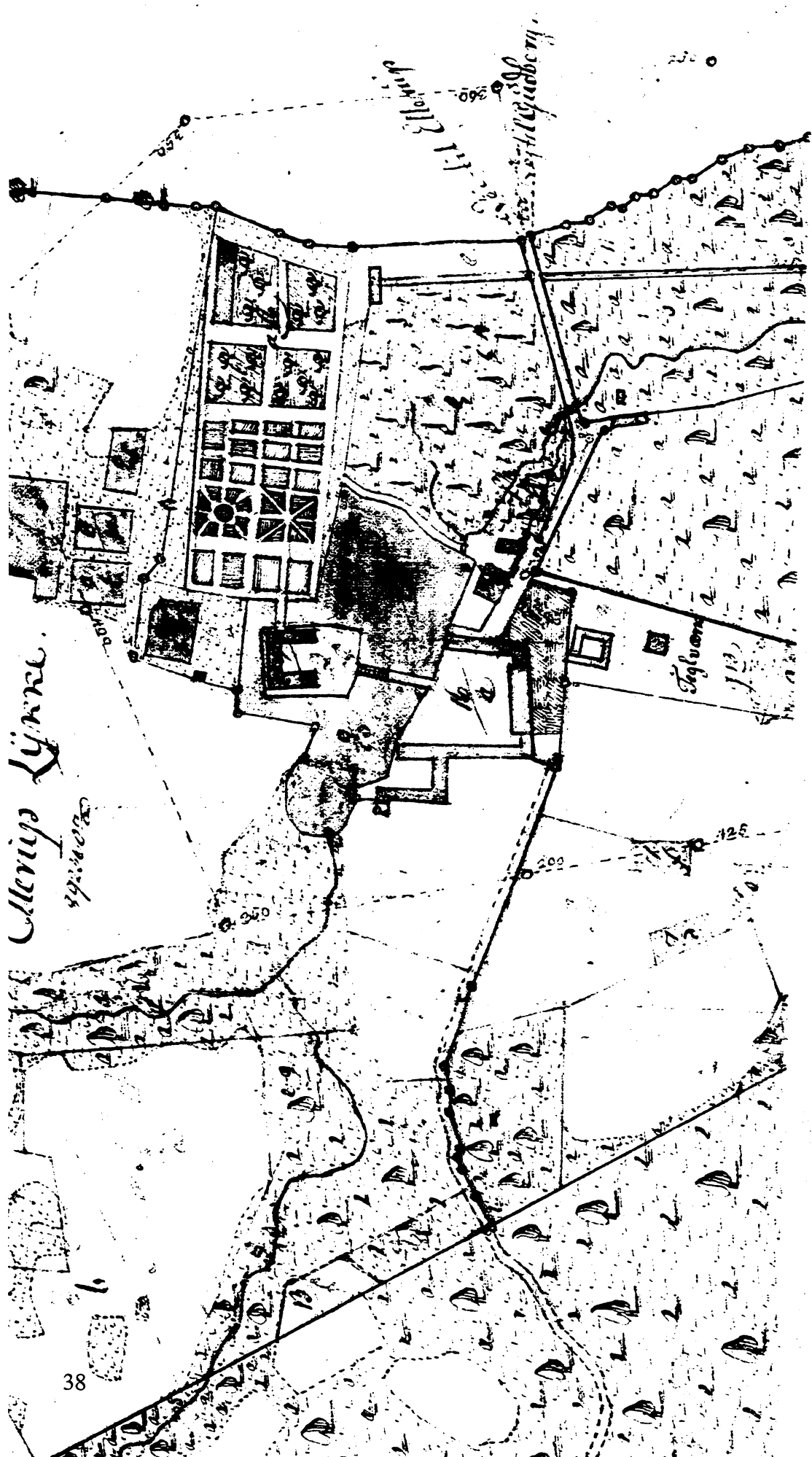
1. De nuværende bygninger stammer fra 1800-tallets sidste årtier og er som sådanne velbevarede. Haveanlægget er bevaret.
2. Skovarealerne er stort set bevarede, ligesom en række gærdeforløb. Vådområderne er forsvundne. Ejerlavet præges ikke af nybebyggelse.
3. Særlige relikter: ikke færre end 5 voldsteder, formentlig afsat af Mullerup og Popholtegård samt måske et ellers ukendt "Knudstrup".
4. Arkæologiske interesser: tomten af landsbyen Mullerup, af en middelalderlig teglgård og af Mullerup mølle samt måske af flere middelalderlige enestegårde.

u

no

9.

KORT 1

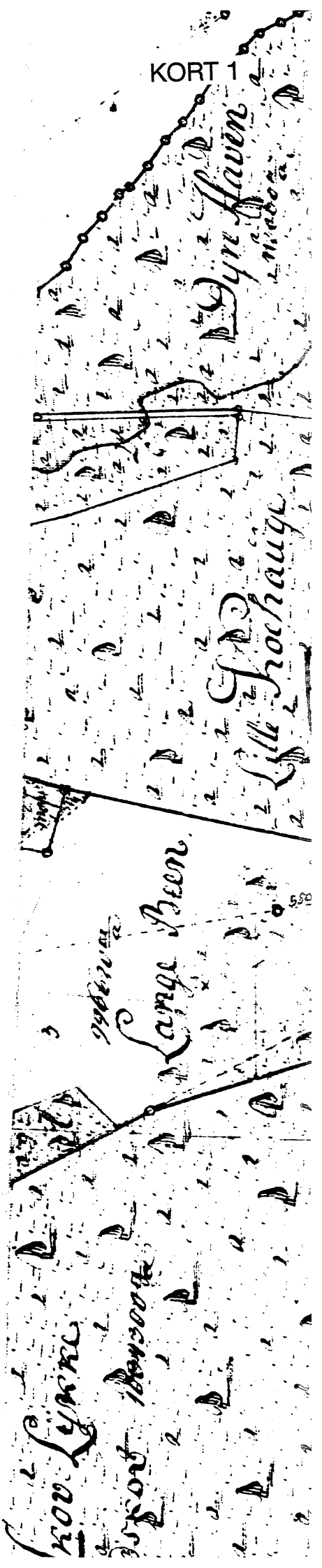
Olav's Lykke

492/4017

Holmby
Hilaryberg

Tygluene
113

38

Dyn Haven

Lille Froehage

Lange Breen

Kon Lykke

Port 180000

550

Mullerup

kke

rst

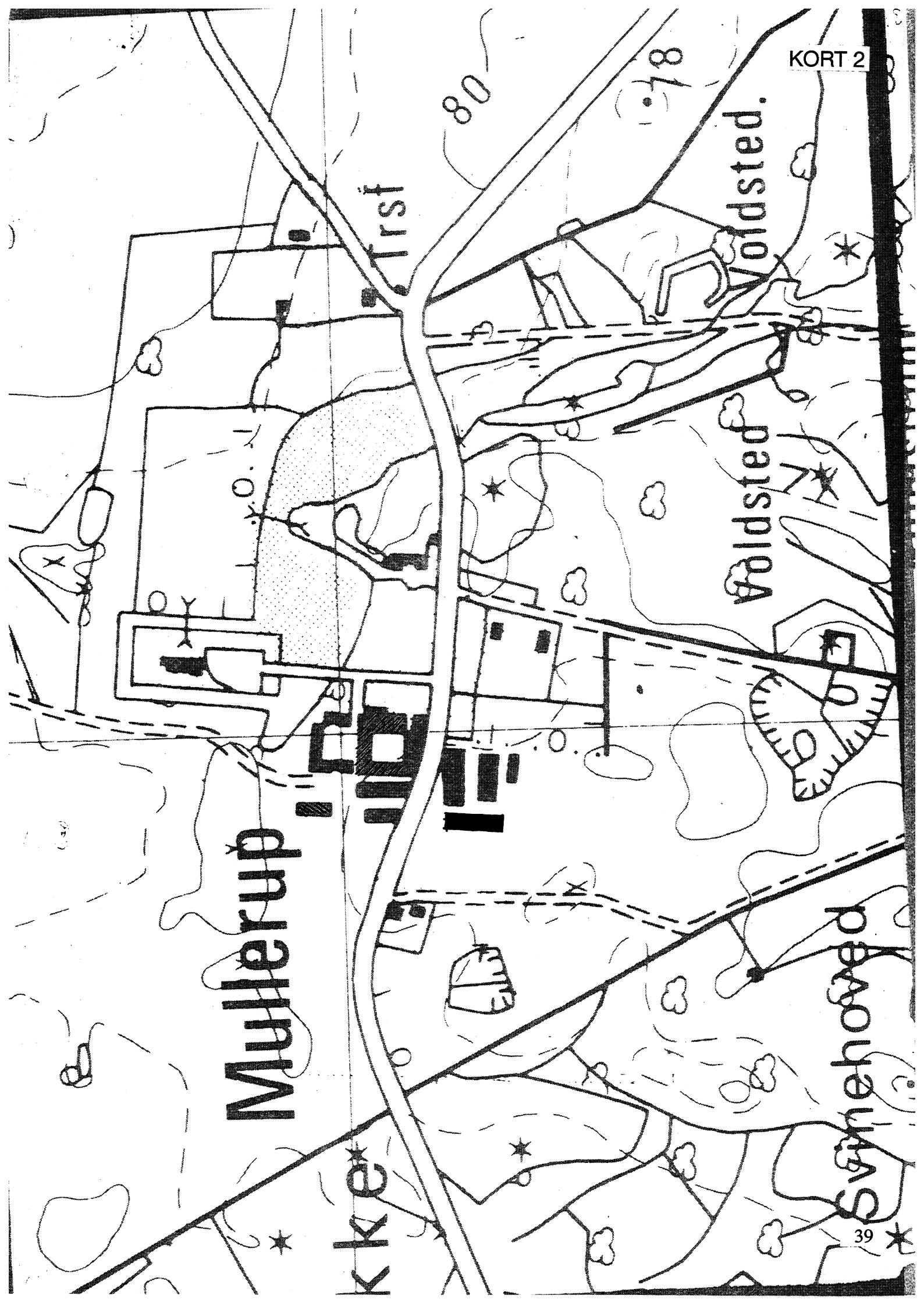
80

78

Voldsted

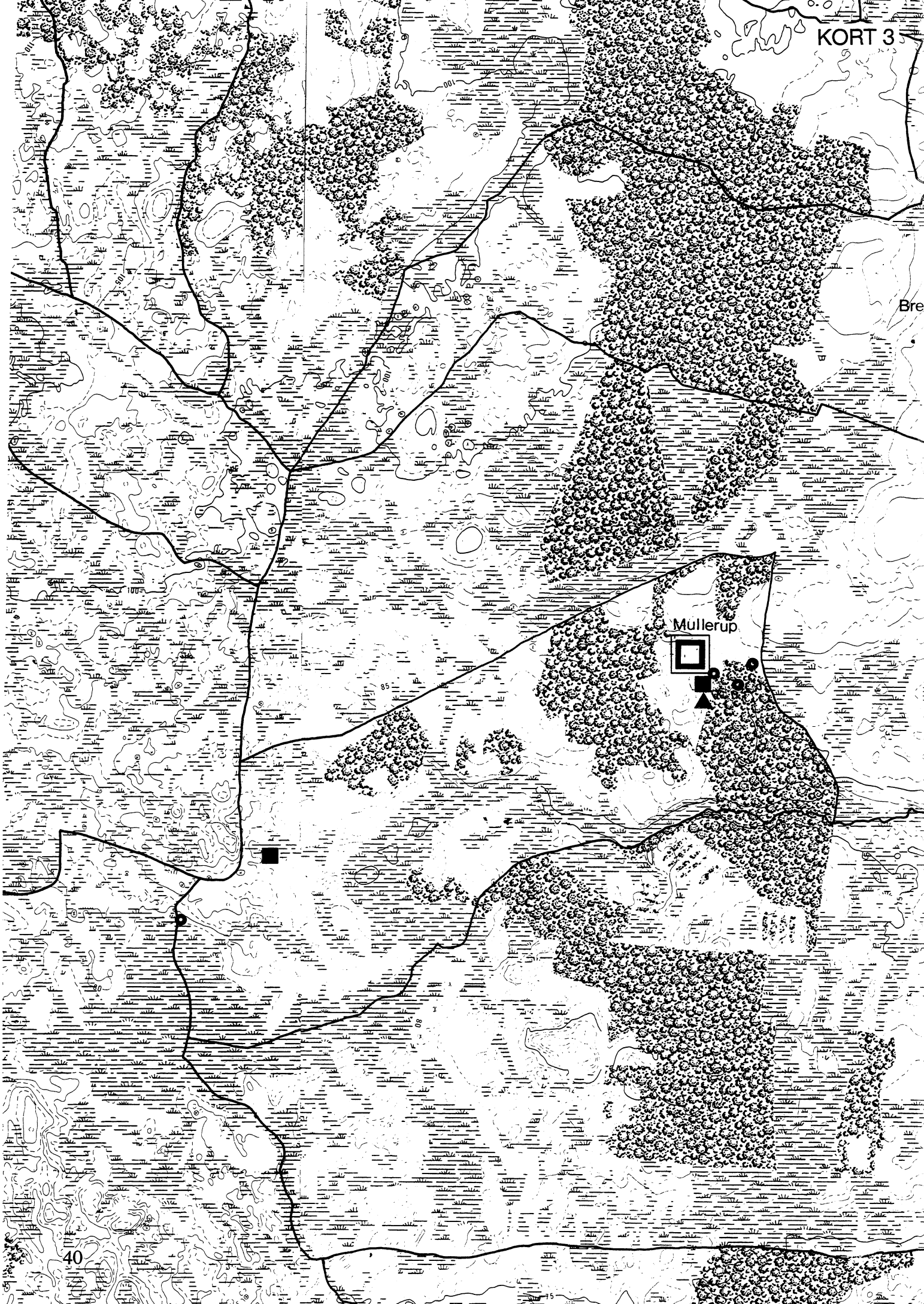
Voldsted.

Svanehoeved

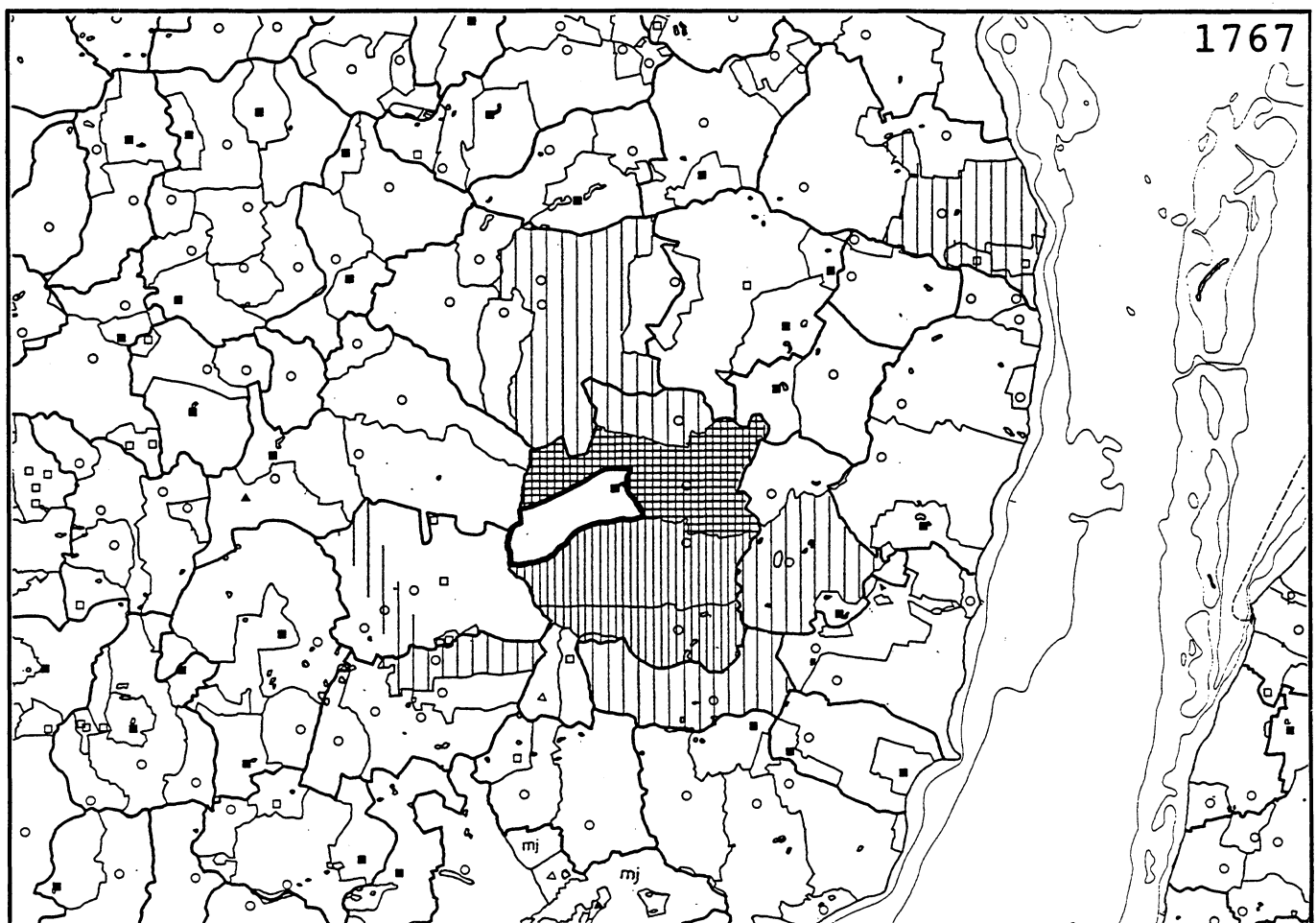
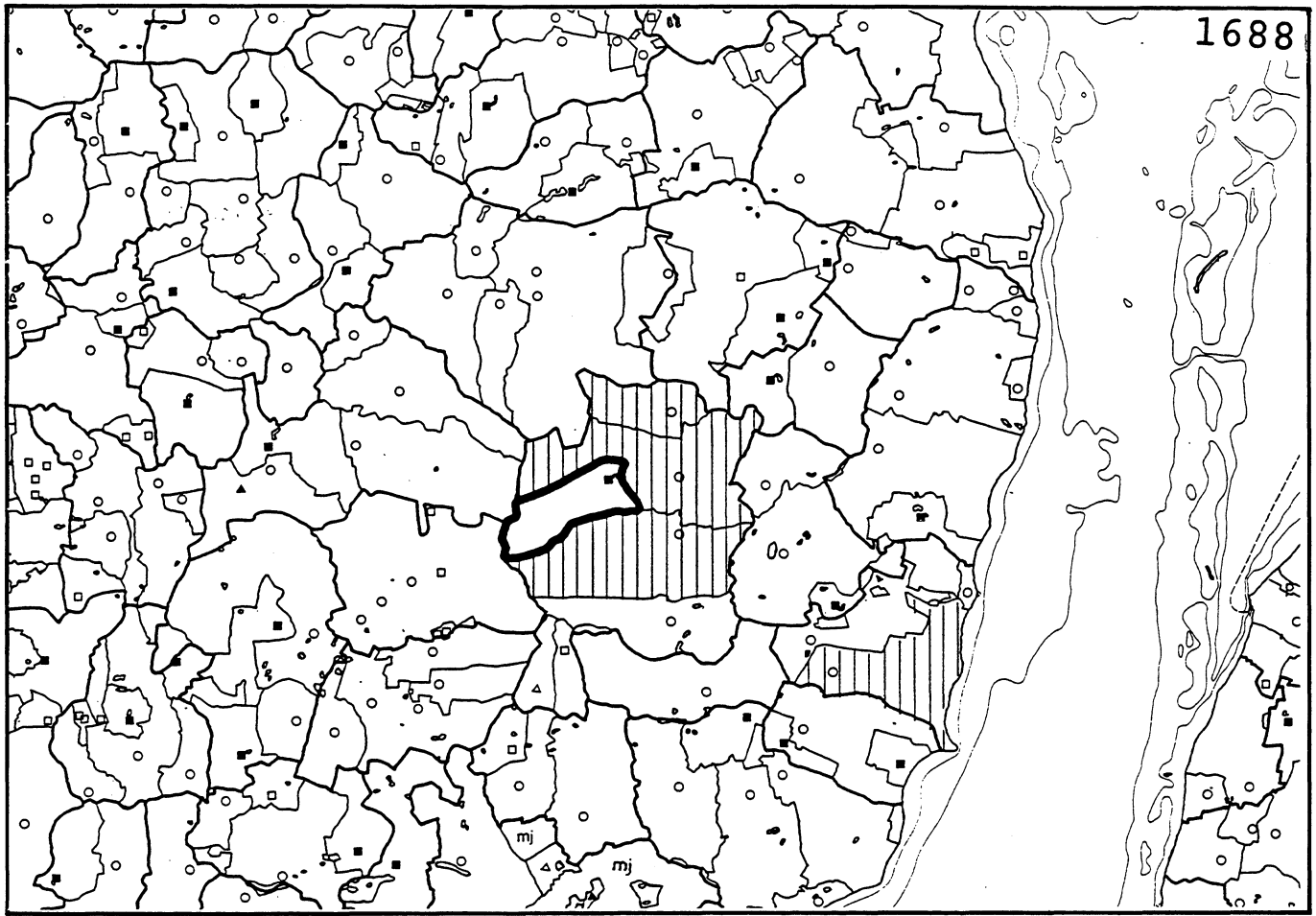

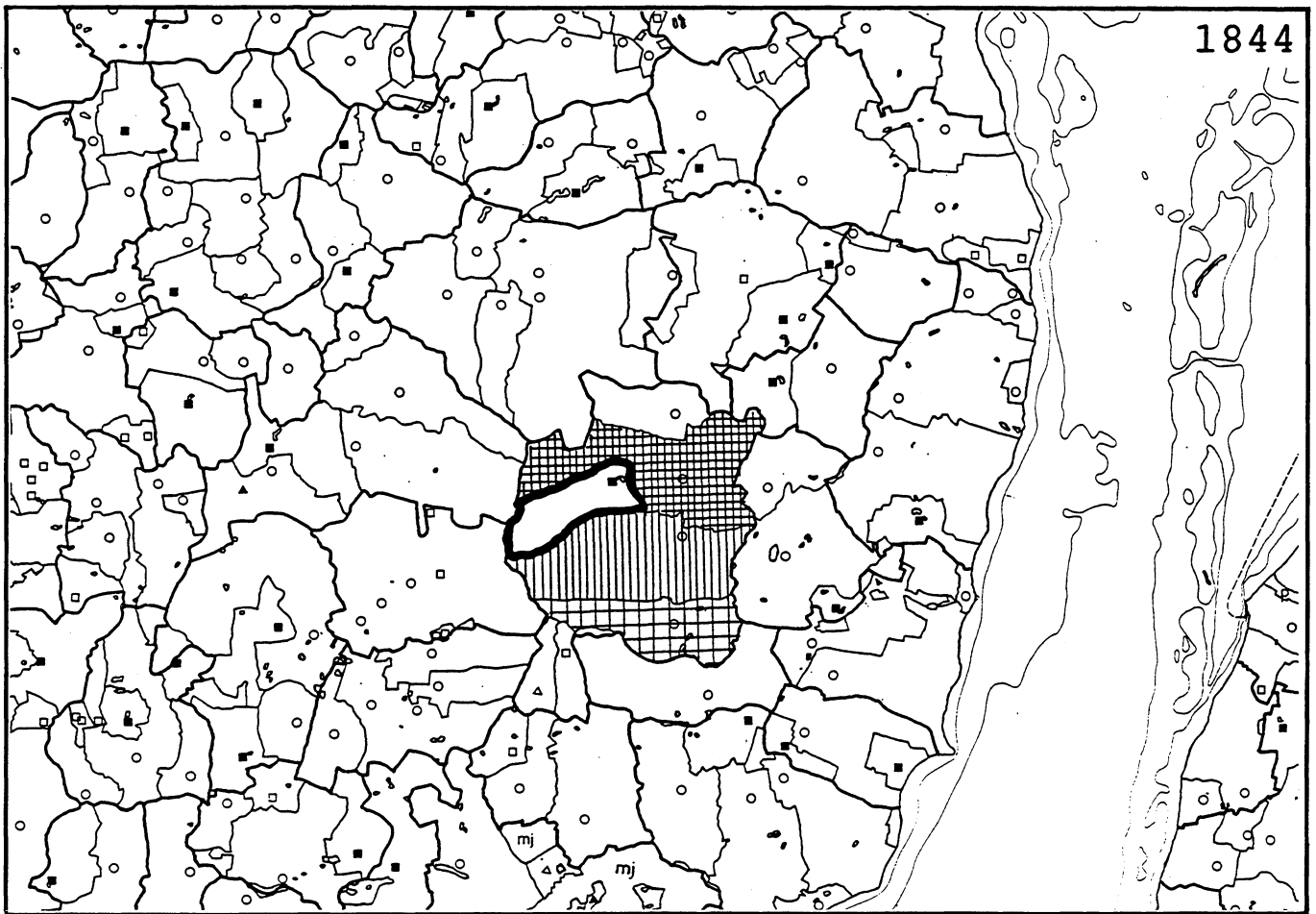
Brer

Mullerup

Tiselholt

Fyns Amt	Herred: Gudme	Kommune: Gudme	Sogn: Vejstrup
-----------------	-------------------------	--------------------------	--------------------------

Navn: Tiselholt	Tidligere navn:
---------------------------	------------------------

Bemærkninger:

Tiselholt nævnes første gang i 1473 i formen Tizelholdt.
Forledet er plantenavnet tidsele. Efterledet er holt, der betyder "lille Skov".

Anlægstidspunkt: som hovedgård i 1500-tallet	Anlægsform: enestegård ? (udparcelleret af Vejstrup)
--	--

Bemærkninger:

Tiselholt var i 1400-tallet to fastegårde. Fra 1525 omtales Tiselholt som hovedgård. Den blev udvidet i 1641 og igen i 1700-tallet med jord fra Vejstrup ejerlav.

Ejere:

1525 Kjeld Hansen
ca.1649 Aksel Valkendorf
1690 H.H.Scheel
1720 D.Kellinghusen
1740 N.P.Brinck
1756 C.Plum
1766 E.M.J. v.Pultz
1804 U.C. v.Schmidten og
Hans C. Winding
1813 J.Fr.Zinn
1839 C.U.Jørgensen
1925 J.C.Breum
1928 P.H.Teisen
1955 A.E.Sørensen
1985 Arne Sejersgaard-Jakobsen
1993 Kirsten Sejersgaard-Jakobsen

Historiske tildragelser:

Tiselholt blev under Grevens fejde afbrændt af Svendborg bys borgere. Niels Brinck, der ejede Tiselholt fra 1740, var kendt for sin hårdhed mod bønderne. Han siges at gå igen på Tiselholt. Han kommer kørende i en vogn, der ruller op foran hovedbygningen.

Fyns Amt	Herred: Gudme	Kommune: Gudme	Sogn: Vejstrup
-----------------	-------------------------	--------------------------	--------------------------

Relikt - vurdering

Reliktvurderingen er foretaget på grundlag af sammenligninger af kort fra omkring år 1800 og år 1880 med nutidige kort og luftfoto	Velbevaret struktur	Delvis bevaret struktur	Opløst struktur	Bemærkninger
<p>Bygninger:</p> <p>Hovedbygning består af en enkelt fløj med to små sidefløje. Den er blevet forlænget et stykke mod vest, og voldgravene er blevet forlænget.</p> <p>En del af avlsgården ligger i samme område som før, men ellers er der kommet en del bygninger til mod nord.</p> <p>Bebyggelsesgraden er ikke ændret ved nybebyggelse.</p> <p>Andre anlæg:</p> <p>Haveområdet er blevet udvidet en del mod vest.</p> <p>Skove og vådområder:</p> <p>Ikke-ager arealer: En del skovarealer er bevaret.</p> <p>Særlige relikter:</p> <p>Voldsted bevaret vest for hovedbygningen.</p> <p>Arkæologiske interesser:</p>	X		X	<p>Hovedbygningen er opført 1874-75</p> <p>Avlsgården består af grundmurede bygninger fra 1933, moderniseret 1955-64.</p> <p>Have på ca. 10 tdr.l.d. Tilkørselsallé og strandallé i kastanje og elm.</p>
<p>Tidspunkt for ændringer:</p> <p>Ændringerne i ejerlavet er hovedsageligt sket før 1888.</p>				

Fyns Amt	Herred: Gudme	Kommune: Gudme	Sogn: Vejstrup
-----------------	-------------------------	--------------------------	--------------------------

Hovedgårdstaksten

			1662	1688 ¹⁾	1770 ¹⁾	1842	1870	1903	1956	
Tønder hartkorn			30	18	18	18	30	34	37	
Bemærkninger: 1) excl. skovskyld på 2 tdr.htk.										

Fæstegodset

			1662	1688	1770	1842	18	1903		
Tønder hartkorn			164	69	201	68		2		
Bemærkninger:										

			1662	1688	1756	1842	1871	1903		
Antal gårde			21	11	40	13	3	1		
Heraf i hovedgd. sognet			13	9	13	6	3	0		
Antal huse				9	-17	22	16	6		
Heraf i hovedgd. sognet				8	7	13	9	3		
Fæsteenheder ialt				20	57	35	12	7		
Bemærkninger										

Godsfordelingen

	1662	1756	1842				
Antal bebyggelser hvor hovedgården har fæstegods	4	6	5				
Heraf samlinger på min. 3 gårde	2	4	1				
Antal egaliserede samlinger af gårde	0	3	0				

Høveri

Antal hoveripligtige enheder o. 1770:	18
Hoveriets omfang pr. gs. gård:	a) pløjedage
	b) spandage
	c) gangdage
Bemærkninger:	

Fyns Amt	Herred: Gudme	Kommune: Gudme	Sogn: Vejstrup
-----------------	-------------------------	--------------------------	--------------------------

Udviklingsbeskrivelse

a. Indtil cirka 1800:

Tiselholt er anlagt som enestegård i Vejstrups kystskove. Muligvis var Tiselholt allerede i 1400-tallet hovedgård, men i 1473 var hovedgården i så fald delt i to fæstegårde på tilsammen ca. 18 tdr.htk. Fra 1525 optræder Tiselholt (igen?) som en samlet hovedgård. I 1641 udvidedes den lille hovedgård med jord fra Vejstrup. I 1688 vurderedes det beskedne anlæg til 18 tdr.htk. foruden 2 tdr. skov-skyld. Siden inddroges yderligere 3½ td.htk. bøndergods. Dette regnedes o.1800 for ufrit gods under hovedgårdstaksten.

I 1682 var det dyrkede areal på beskedne 69 tdr.ld., der dyrkedes i trevangsbrug. Boniteten var dårlig, men der var god eng, skov og græs til hovedgården, der klart har karakter af en kystskovgård. Besætningen var i 1682 på 20 malkekøer. O.1770 hedder det, at avlen er lille, men skoven temmelig god.

Ved et skifte i 1473 fordeltes de to Tiselholtgårde til henholdsvis Langholm og Broholm. Samtidig fordeltes o.80 tdr.htk. i Vejstrup by samt Vejstrup Mølle. Rimeligvis var dette bøndergods til hovedgården Tiselholt. I 1639 tilmageskiftedes 8 gårde i Vejstrup fra kronen, og hovedgården nåede hermed i 1662 et til-liggende på 21 gårde. Efter en godsopløsningsperiode var fæstegodset i 1688 på 69 tdr.htk., langt fra kravet til komplette hovedgårde (200 tdr.htk). I 1719 tilkøbtes dog fra kronen 96 tdr.htk. i Oure sogn, hvorved hovedgården netop nåede op på 201 tdr.htk. I 1756 var godset velarronderet, og for størstedelen egaliseret. Halvdelen af godsets gårde lå i nabosognet Oure.

I 1700-tallet tilkøbtes Vejstrup kirke.

Hovedgården menes ødelagt i Grevefejden (1534-36) og flyttedes herefter knap 300 m til sin nuværende plads.

b. Efter cirka 1800:

Tiselholts areal blev forøget en del i den sidste halvdel af 1800-tallet. O. 1905 opgøres det til 196 ha, hvoraf de 138 var ager, og 53 var skov. I 1985 var arealet lidt større, nemlig 220 ha. Forøgelsen var næsten udelukkende sket på agerarealet.

En stor del af fæstegodset var blevet solgt fra mellem 1777 og 1842. I 1842 var der kun 68 tdr.htk. tilbage, fordelt på 13 gårde og 22 huse. De lå alle tæt på hovedgården, men var ellers fordelt i forholdsvis mange byer. I 1903 er der kun en mindre rest fæstegods tilbage.

O.1770 var jorden delt op i 5 marker, hvoraf det kun var de 2, der blev besået årligt. Hovedgårdstaksten fordobledes godt og vel mellem 1842 og 1956, hvor den var nået op på 37 tdr.htk. Det var en periode, hvor der skete en hel del på Tiselholt: o.1850 blev skovene regulerede og indhegnede, og hovedgårdens jorder arronderes ved magelæg. Sidst i 1800-tallet blev gårdens dræningssystem udvidet. I den første halvdel af 1900-tallet skete der store udvidelser og moderniseringer af avlsgården. Dræningssystemet blev igen udvidet. La Cour (o.1905) oplyser ikke meget andet om hovedgården, end at kvægbesætningen var på 70 køer og 20 stk. ungvæg og kalve.

Fyns Amt	Herred: Gudme	Kommune: Gudme	Sogn: Vejstrup
-----------------	-------------------------	--------------------------	--------------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse: **Typologisk vurdering:** interesse

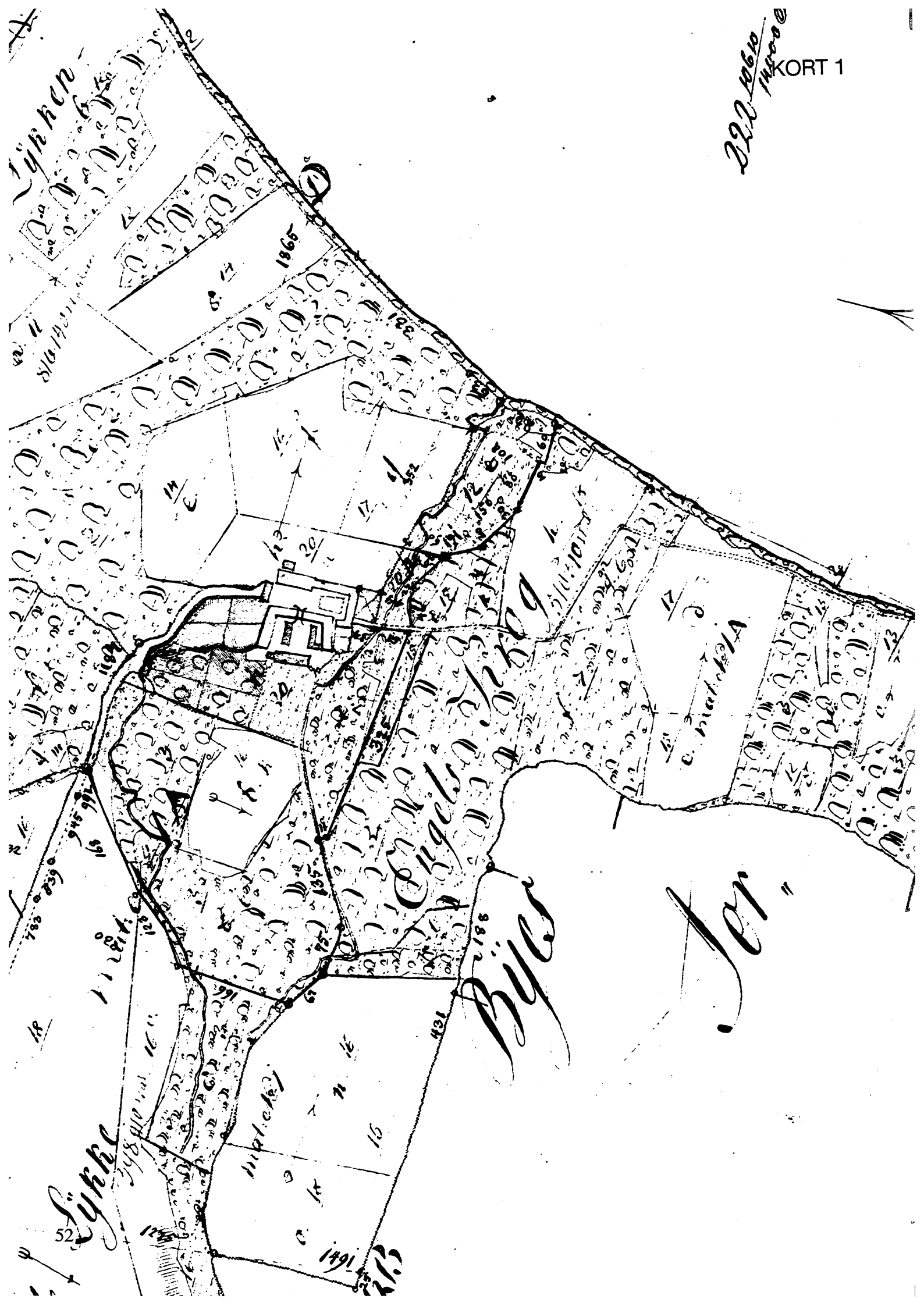
1. Tiselholt er anlagt som enestegård i Vejstrups kystskove. Den var allerede hovedgård i senmiddelalderen. Der foretoges kun mindre udvidelser af ejerlavet i 1600-1700-tallet, og Tiselholt forblev et beskedent anlæg på o. 20 tdr. htk. Gården er randplaceret i sit ejerlav, der præges af skov. Tiselholt er en typisk kystskovgård.
2. Fæstegodset øgedes i 1700-tallet til et niveau af 40 gårde, således at Tiselholt netop opfyldte kravet til en komplet hovedgård. Godset ejede Vejstrup kirke. Godstilliggendet var i 1700-tallet velarronderet og rimeligt egaliseret.
3. Fæstegodset afvikledes i flere etaper, og der var endnu enkelte rester i 1903. Tiselholt udvidedes til en avlsgård af mellemstørrelse i 1800-tallet.
4. Ligeledes i 1800-tallet nybyggedes hovedbygningen, og i første halvdel af 1900-tallet skete der store udvidelser og modernisering af avlsgården.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typen anlægstype med en lang udviklingshistorie og enkelte udviklingsmæssige karakteristika. Den beskedne hovedgård præges i dag af 1800-1900-tallets omstrukturering.

Relikt-vurdering: interesse

1. Hovedbygningen er nyopført i 1870'erne, avlsgården i 1900-tallet. Haveområdet er bevaret.
2. Ejerlavet er ikke præget af nybebyggelse og har bevaret en del skovarealer.
3. Særlige relikter: et middelalderligt voldsted.
4. Arkæologiske interesser: -

222 10610
14000
KORT 1

Syke

Syke

Syke

Syke

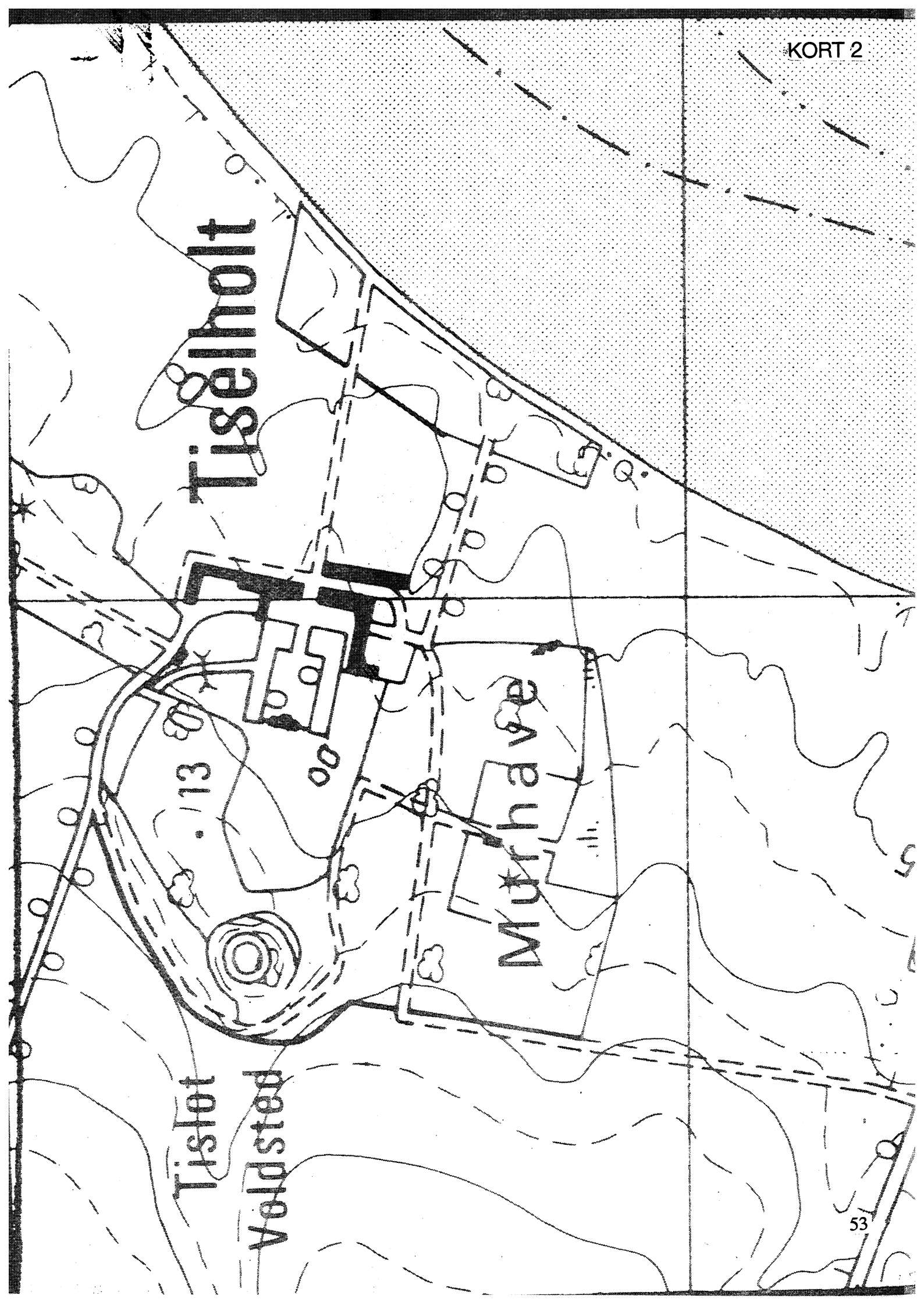
Syke

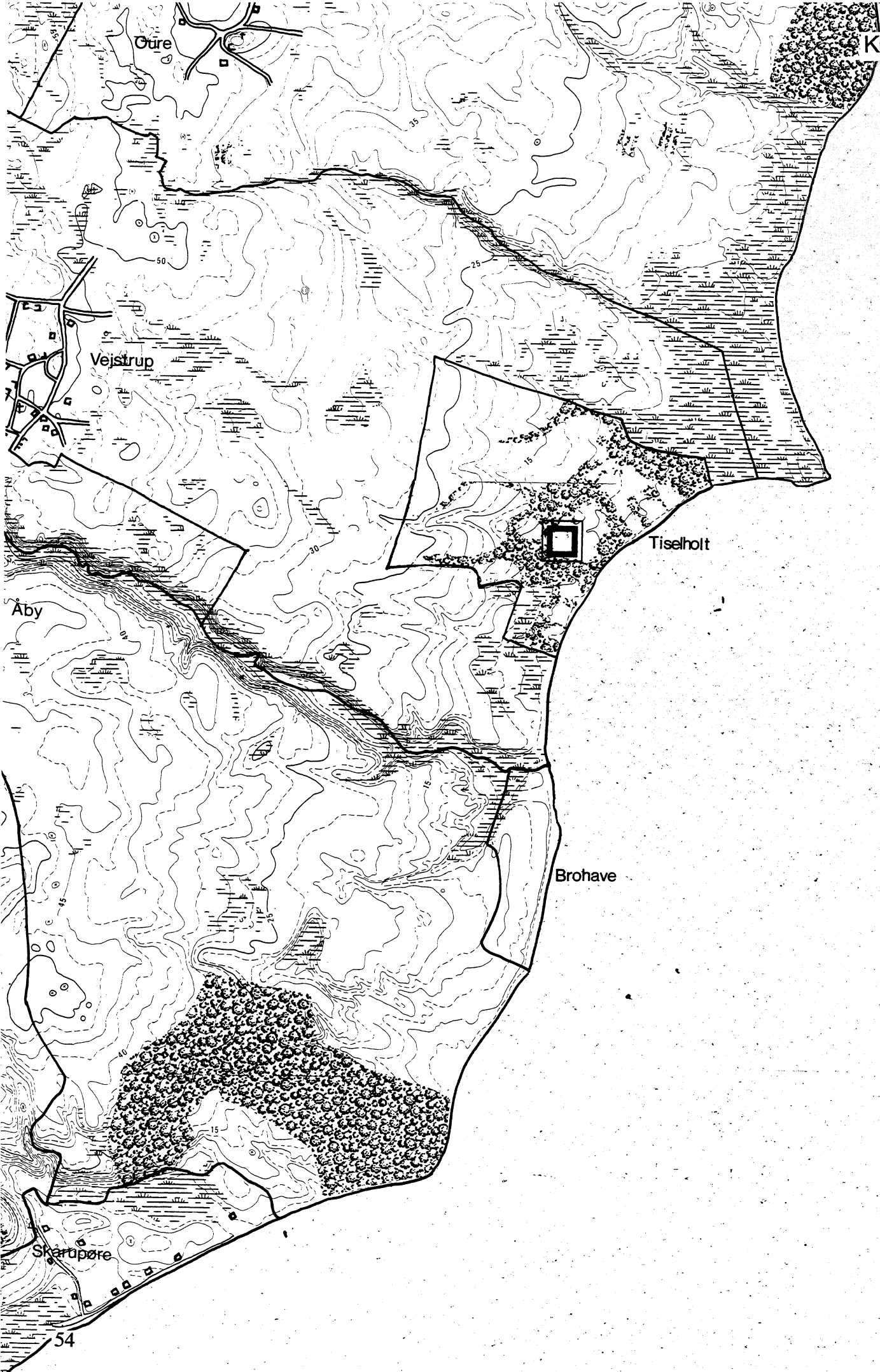
Tiselholt

Tistot
Voldsted

Murhave

13

Vejstrupgård

Fyns Amt	Herred: Gudme	Kommune: Gudme	Sogn: Vejstrup
-----------------	-------------------------	--------------------------	--------------------------

Navn: Vejstrupgård	Tidligere navn:
------------------------------	------------------------

Bemærkninger:

Vejstrupgård nævnes første gang i 1546 i formen Vixstrup Gaard. Hovedgården har navn efter landsbyen Vejstrup. Forledet kommer formentlig af mandsnavnet Wigh. Efterledet er torp, der betyder udflytterbebyggelse. En hovedgård i Vejstrup omtales fra 1372.

Anlægstidspunkt: middelalder	Anlægsform: landsbyhovedgård
--	--

Bemærkninger:

Vejstrupgård ligger stadig i nær tilknytning til landsbyen Vejstrup. Den først kendte hovedbygning blev opført i 1622 efter en brand.

Ejere:

1359 Jens Carlsen	Fælles ejer med nabogården
1372 Nicholaus Pæthersson	Klingstrup 1791-1803
1437 Hestred Kep	
1483 P. Lauridsen	
1535 Kronen	
1581 M.N.Sandberg	
1583 O. Gaas	
1638 E. Kaas	
1709-1802 forskellige ejere	
1802 H. Kofoed	
1810 S.A.Dons	
1813 interessentskab	
1816 Hans Møller	
1918 Firmaet Petersen og Jensen	
1921 P. Christiansen	
1985 N.J.H.Halberg	

Historiske tildragelser:

Fyns Amt	Herred: Gudme	Kommune: Gudme	Sogn: Vejstrup
-----------------	-------------------------	--------------------------	--------------------------

Relikt - vurdering

Reliktvurderingen er foretaget på grundlag af sammenligninger af kort fra omkring år 1800 og år 1880 med nutidige kort og luftfoto	Velbevaret struktur	Delvis bevaret struktur	Opløst struktur	Bemærkninger
<p>Bygninger:</p> <p>Hovedbygningen og fløjen mod øst har samme grundplan som før.</p> <p>Den vestlige fløj af avlsgården har bevaret sin grundplan. Den øvrige del er blevet erstattet med to store bygninger mod nord.</p> <p>Husene og møllen er bevaret</p> <p>Bebyggelsesgraden er ikke ændret ved nybebyggelse.</p>	X		X	<p>Hovedbygningen er opført i 1754. Ombygget 1805 og 1842.</p> <p>Avlsgård i grundmur. Forvalterbolig og del af avlsgård i grundmur.</p> <p>Møllen er fredet.</p>
<p>Andre anlæg:</p> <p>Haveområdet er blevet udvidet en del mod vest.</p>		X		<p>Have på ca. 3 ha med mølledam og 2 søer.</p>
<p>Skove og vådområder:</p> <p>Ikke-ager arealer: Skovarealet er bevaret, mens kun et mindre vådområde ved Vejstrup å er bevaret.</p>		X		
<p>Særlige relikter:</p>				
<p>Arkæologiske interesser:</p>				
<p>Tidspunkt for ændringer: Ændringer ved avlsgården er først sket efter 1888, mens engområderne allerede ses at være opdyrket på dette tidspunkt.</p>				

Fyns Amt	Herred: Gudme	Kommune: Gudme	Sogn: Vejstrup
-----------------	-------------------------	--------------------------	--------------------------

Hovedgårdstaksten

			1662	1688 ¹⁾	17 70 ¹⁾	18 44	18 70	1903	1956	
Tønder harkorn			34	23	22	26	37	35	36	
Bemærkninger: 1) excl. skovskyld på 2 tdr.htk.										

Fæstegodset

			1662	1688 ²⁾	17 70	18 44	18	1903		
Tønder harkorn			121	184	204	18		2		
Bemærkninger: 2) omfatter også fæstegodset til Lehnskov										

			1662	1688 ²⁾	17 68	18 44	18	1903		
Antal gårde			14	39	34	3		2		
Heraf i hovedgd. sognet			11	2	15	1		1		
Antal huse				23	14	42		5		
Heraf i hovedgd. sognet				0	9	14		4		
Fæsteenheder ialt				62	48	45		7		
Bemærkninger										

Godsfordelingen

	1662	17 68	18 44				
Antal bebyggelser hvor hovedgården har fæstegods	3	7	5				
Heraf samlinger på min. 3 gårde	1	4	0				
Antal egaliserede samlinger af gårde	0	4	0				

Høveri

Antal hoveripligtige enheder o. 1770: 19

Hoveriets omfang pr. gs. gård:

- a) pløjedage
- b) spandage
- c) gangdage

Bemærkninger:

Fyns Amt	Herred: Gudme	Kommune: Gudme	Sogn: Vejstrup
----------	------------------	-------------------	-------------------

Udviklingsbeskrivelse

a. Indtil cirka 1800:

En landsbyhovedgård Vejstrup omtales allerede fra 1372. Den synes at have været i økonomiske vanskeligheder i 1400-tallet med pantsættelser i 1437 og fraslag af en del af sædegårdens jord i 1483. I 1535 blev den inddraget under kronen, hvorfra den blev frasolgt o. 1580. Der hørte da to møller til, hvoraf den ene lå ved gården, I 1622 opførtes nye bygninger. I 1688 vurderedes det beskedne anlæg til 23 tdr.htk. foruden 2 tdr. skovskyld. I løbet af 1700-tallet lagdes yderligere 11 tdr.htk. ufrit bøndergods til hovedgårdstaksten. I 1791 tilkøbtes nabohovedgården Klingstrup, og en kort årrække overførtes en del af Klingstrup ejerlav til Vejstrupgård.

I 1682 var det dyrkede areal på 93 tdr.ld., der dyrkedes i trevangsbrug. Boniteten var ringe, men der var nogen eng og god skov til hovedgården.

I 1622 opførtes en ny hovedbygning. Godstilliggendet var i 1662 og 1688 beskedent, skønt den lille hovedgård indgik i et større gods kompleks under Lehnkov. I 1709 var bøndergodset til Vejstrupgård på blot 43 tdr.htk. Herefter startedes en godsopbygningsperiode. I 1719 tilkøbtes fra kronen 2 gårde i Vejstrup. I 1754 opførtes ny hovedbygning (den nuværende), og i 1756-57 tilkøbtes 211 tdr.htk. En del af dette afhændedes dog atter. I 1768 havde hovedgården derfor nået status som komplet hovedgård. Godset var velegaliseret, men u hensigtsmæssigt spredt. I Vejstrup by ejedes dog 14 gårde. I 1791 tilkøbtes nabogodset Klingstrup, og størstedelen af bøndergodset blev overført til Vejstrupgård. O. 1805 bortsolgte 426 tdr.htk. bøndergods.

Godset opnåede først sent status som komplet hovedgård. Samlet udgør hovedbygningen med naboskabet til kirken og den fredede mølle (nu kaldet Lille Mølle) en særdeles typisk landsbyhovedgårds kompleks.

b. Efter cirka 1800:

Vejstrupgårds areal blev forøget i løbet af 1800-tallet. O. 1905 opgøres det til 146 ha, hvoraf 105 var ager og 39 skov. Arealet blev yderligere forøget, så det i 1985 opgøres til 205 ha. Forøgelsen var sket på skovarealet.

Hovedparten af fæstegodset blev solgt fra lige først i 1800-tallet. I 1844 er der således kun 18 tdr.htk., fordelt på 3 gårde, og 42 huse tilbage.

Hovedgårdstaksten steg med godt 50% i perioden 1770-1956, hvor den var nået op på 36 tdr.hkt. O. 1770 var jorden delt op i 5 marker, hvoraf de 2 blev besået årligt. I et skøde fra 1820 oplyses det, at der hører 20 tdr. kirketiende til Vejstrupgård. La Cour (o. 1905) oplyser ikke meget andet om hovedgårdens drift, end at kvægbesætningen var på 80 køer og 30 stk. ungvæg og kalve.

Fyns Amt	Herred: Gudme	Kommune: Gudme	Sogn: Vejstrup
-----------------	-------------------------	--------------------------	--------------------------

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse: Interesse: Stor interesse: Særlig interesse:

Typologisk vurdering: stor interesse

1. Vejstrupgård er opstået som landsbyhovedgård og er forblevet en sådan. Den nævnes fra 1372, men synes at være i en nedgangsperiode i 1400-tallet. I løbet af 1700-tallet udvidedes hovedgården betydeligt, således at den nåede middelstørrelse. Gården er en landsbyhovedgård, placeret nær kirken og med vandmølle til gården.
2. Godstilliggendet nåede i 1700-tallet op på godt 200 tdr.htk. I 1791 tilkøbtes Klingstrup. Godstilliggendet var noget spredt, men vel-egaliseret. Godset opnåede ingen særlig status.
3. Hovedparten af fæstegodset afvikledes o. 1805. Hovedgårdsarealet blev derimod udvidet og er endnu intakt bevaret.
4. Hovedbygningen er opført i 1754 og ombygget i 1800-tallet. Til gården hører en fredet mølle.

Samlet drejer det sig om en almindelig, usædvanlig typeren og velbevaret anlægstype med enkelte udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: stor interesse

1. Hovedbygningen fra 1754 er velbevaret. Avlsgården er nyopført i grundmur. Møllen er bevaret. Haveområdet med mølledam og søer er bevaret.
2. Ejerlavet er ikke præget af nybebyggelse. Skovarealet er bevaret, men kun et mindre vådområde.
3. Særlige relikter: et voldsted.
4. Arkæologiske interesser: -

Fidsebjerg

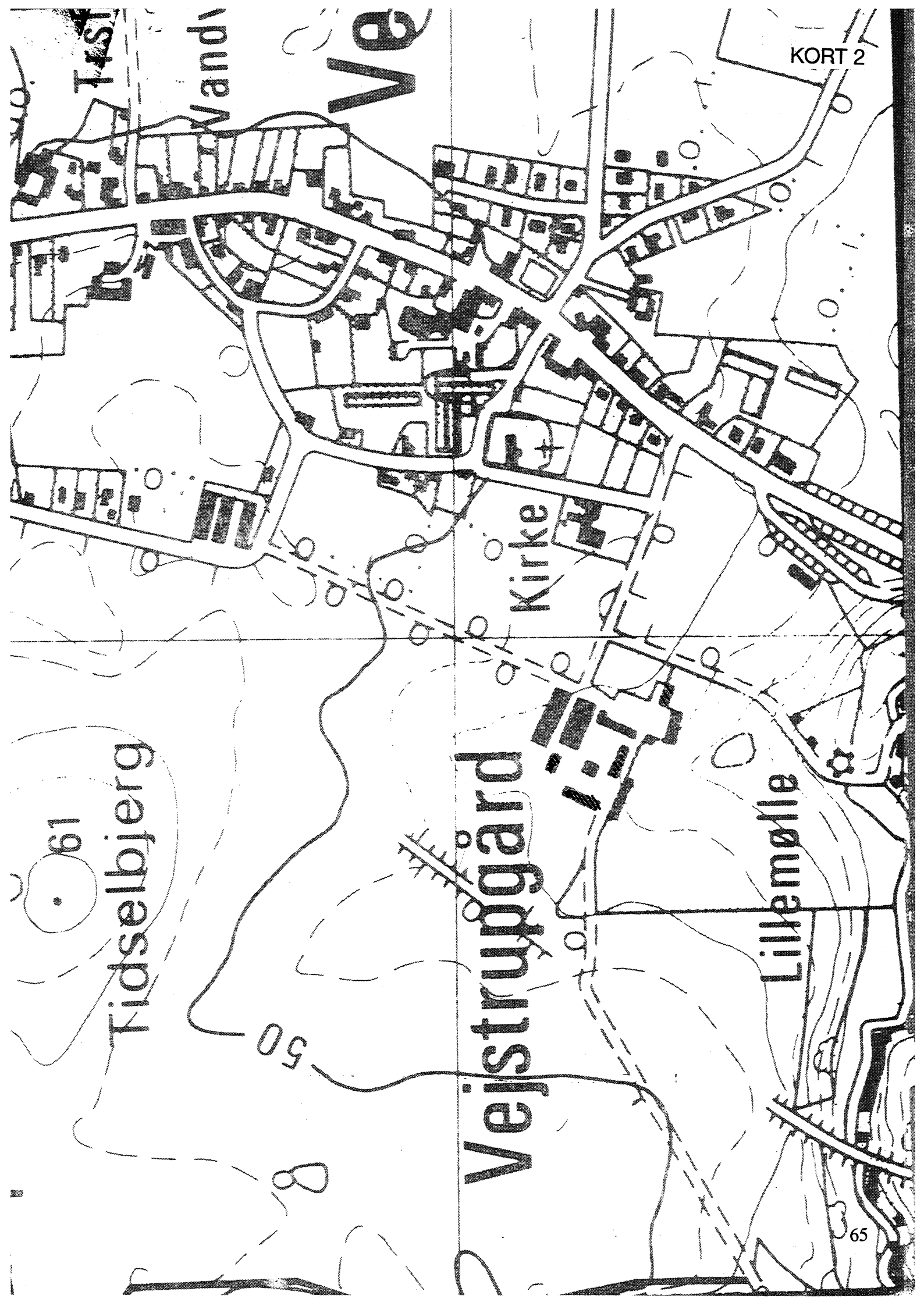
61

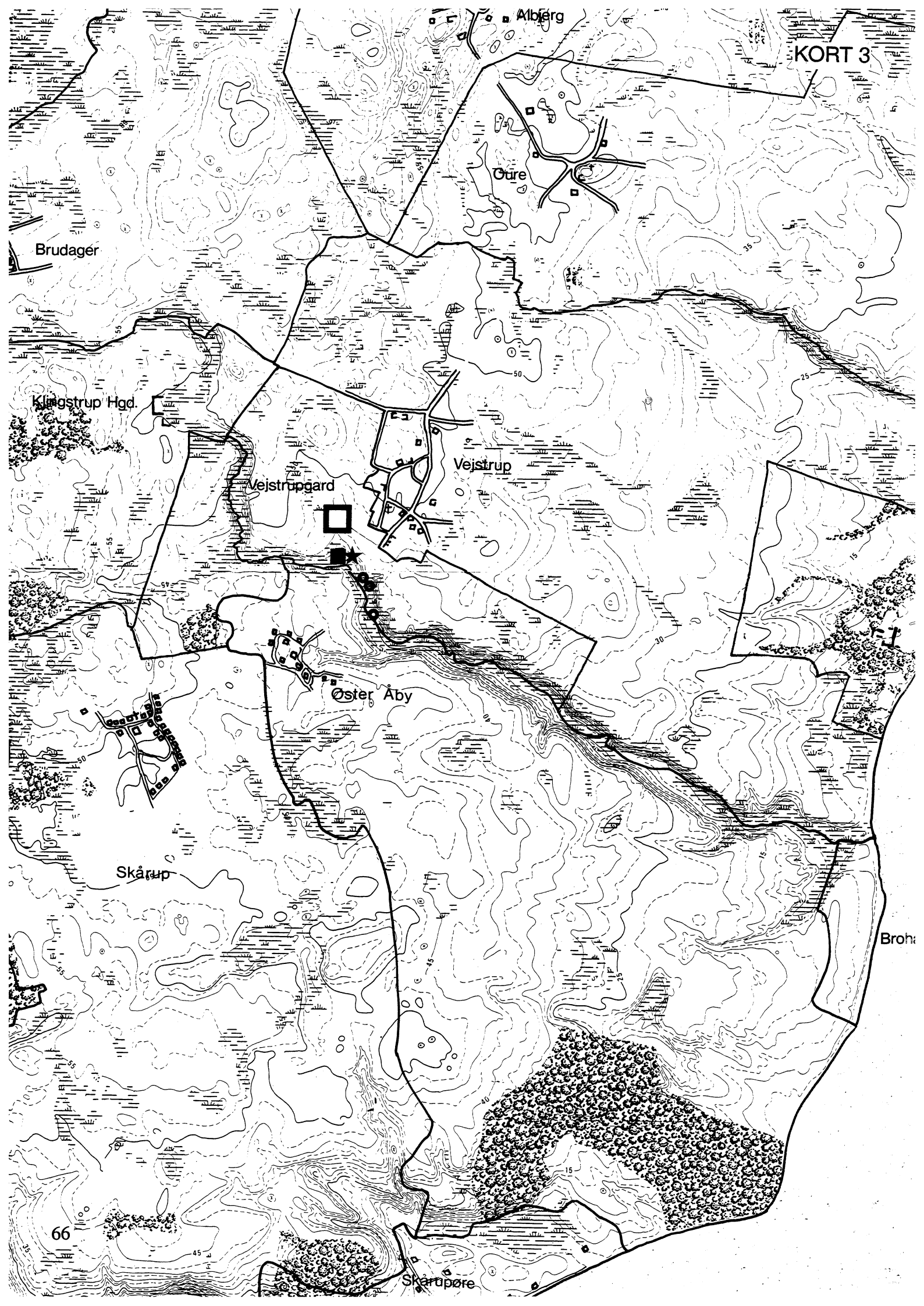
50

Vejstrupgård

Kirke

Lillemølle

Brudager

Klingstrup Hgd.

Vejstrupgaard

Vejstrup

Øster Åby

Skårup

66

Skårupøre

Broh

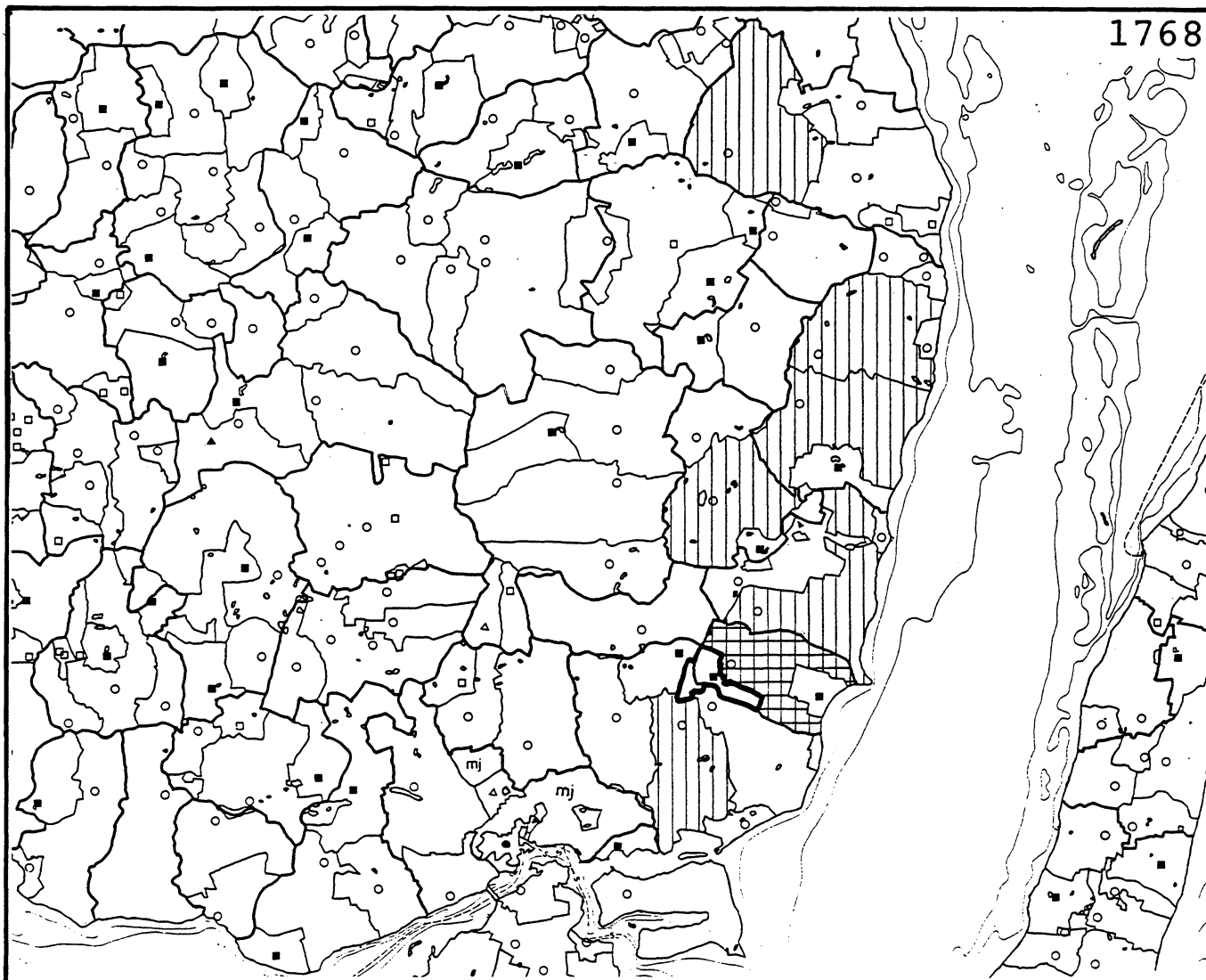
KORT 4

Vejstrupgård

KORT 5

KULTURHISTORIE

1. Landsbyregistrering i Fyns Amt, foreløbig orientering, 1983
Landsbyregistrering i Fyns Amt, Historiske forhold, 1983
 - 1.01 Assens Kommune
 - 1.02 Bogense Kommune
 - 1.03 Broby Kommune
 - 1.04 Egebjerg Kommune
 - 1.05 Ejby Kommune
 - 1.06 Faaborg Kommune
 - 1.07 Glamsbjerg Kommune
 - 1.08 Gudme Kommune
 - 1.09 Haarby Kommune
 - 1.10 Kerteminde Kommune
 - 1.11 Langeskov Kommune
 - 1.12 Marstal Kommune
 - 1.13 Middelfart Kommune
 - 1.14 Munkebo Kommune
 - 1.15 Nyborg Kommune
 - 1.16 Nr. Åby Kommune
 - 1.17 Odense Kommune bind 1 og 2
 - 1.18 Otterup Kommune
 - 1.19 Ringe Kommune
 - 1.20 Rudkøbing Kommune
 - 1.21 Ryslinge Kommune
 - 1.22 Svendborg Kommune
 - 1.23 Sydlangeland Kommune
 - 1.24 Søndersø Kommune bind 1 og 2
 - 1.25 Tommerup Kommune
 - 1.26 Tranekær Kommune
 - 1.27 Ullerslev Kommune
 - 1.28 Vissenbjerg Kommune
 - 1.29 Ærøskøbing Kommune
 - 1.30 Ørbæk Kommune
 - 1.31 Årslev Kommune
 - 1.32 Aarup Kommune
2. Sektorplanlægning i det åbne land Fredningsplan, Supplerende oplæg vedrørende udpegning af bevaringsværdige landsbyer og sikring af kirkeomgivelser. juni 1984. Udgået.
3. Sektorplanlægning i det åbne land, Fredningsplanlægning Kulturhistoriske forhold, 1984
4. Landskabsarkitektonisk registrering af hovedgårde, 1988
5. Vand- og vandkraftsudnyttelse på Fyn, 1989
6. Landsbyer med særlige bevaringsinteresser, 1992
7. Hovedgårdsregistrering i Fyns Amt, Skemaer og kort.
 - 7.01 Kerteminde Kommune, 1994
 - 7.02 Faaborg Kommune, 1994
 - 7.03 Odense Kommune, 1995
 - 7.04 Assens Kommune, 1995
 - 7.05 Bogense Kommune, 1995
 - 7.06 Svendborg Kommune, 1995
 - 7.07 Tranekær Kommune, 1995
 - 7.08 Hårby Kommune, 1995

NATURFORVALTNING

Fredninger / beskyttet natur

1. Registrering af kirkeomgivelsesfredninger i Fyns Amt, 1980
2. Oversigt over fredede arealer og naturfredningslovens beskyttelses- og byggelinier i Fyns Amt 1981 Udgået.
3. Oversigt over vandløb omfattet af naturfredningslovens § 43 I Fyns Amt, 1983 Udgået.
4. Fredninger i Fyns Amt, 1989
 - 14.1 Nordlige fredningskreds
 - 14.2 Sydlige fredningskreds
 - 14.3 Vestlige fredningskreds

Planlægning

1. Sektorplanlægning i det åbne land Fredningsplan oplæg, juni 1983. Udgået.
2. Forslag vedrørende udbygning af det rekreative hovedstinet, 1984.
3. Sektorplanlægning i det åbne land, Fredningsplan foreløbigt tryk, 1986. Udgået.
4. Fredningsplanlægning, Handlingsprogram, forslag 1987. Udgået.
5. Fredningsplanens Handlingsprogram, 1989
6. Fredningsplan, 1991.

Registrering / overvågning / pleje

1. Oversigt over biologiske interesseområder i Fyns Amt, 1981
2. Stævningskove på Langeland, 1988
3. Naturpleje 1987, 1988.
4. Naturpleje 1988, 1989.
5. Overvågning af fuglelokaliteter i Fyns Amt, 1989.
6. Overvågning af fugle i Fyns Amt 1988, 1990.
7. Naturpleje 1989, 1990.

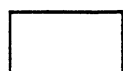
Henvendelse vedrørende publikationer kan ske til:

Fyns Amt, Natur- og vandmiljøafdelingen,
Ørbækvej 100 5220 Odense SØ, tlf. 66 15 94 00

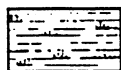
8. Overvågning af padder i Fyns Amt 1988, 1990.
9. Stævningskove på Fyn, 1990
10. Moser i Fyns Amt - Nyborg Kommune, 1991
11. Moser i Fyns Amt - Tommerup Kommune, 1991
12. Moser i Fyns Amt - Odense Kommune, 1992
13. Moser i Fyns Amt - Faaborg Kommune, 1992
14. Strandenge i Fyns Amt, 1993
15. Insekter i Naturplejen, 1995
16. Slåning af Vejkanter, 1995
17. Moser i Fyns Amt - Marstal og Ærøskøbing kommuner, 1995

Signaturforklaring

Kort 3

Agerland

Eng/mose

Skov

Bakkeoverdrev

Hovedgård med voldgrav

Hovedgård

Voldsted

Gård

Mølle

Teglværk

Smedie

Hus

Kalkovn

Kort 5

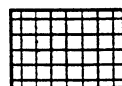
Ejerlavskort med påtrykte ejersignaturer

Hovedgårdstakst

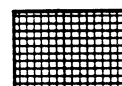
0-25%

25-50%

50-75%

75-100%